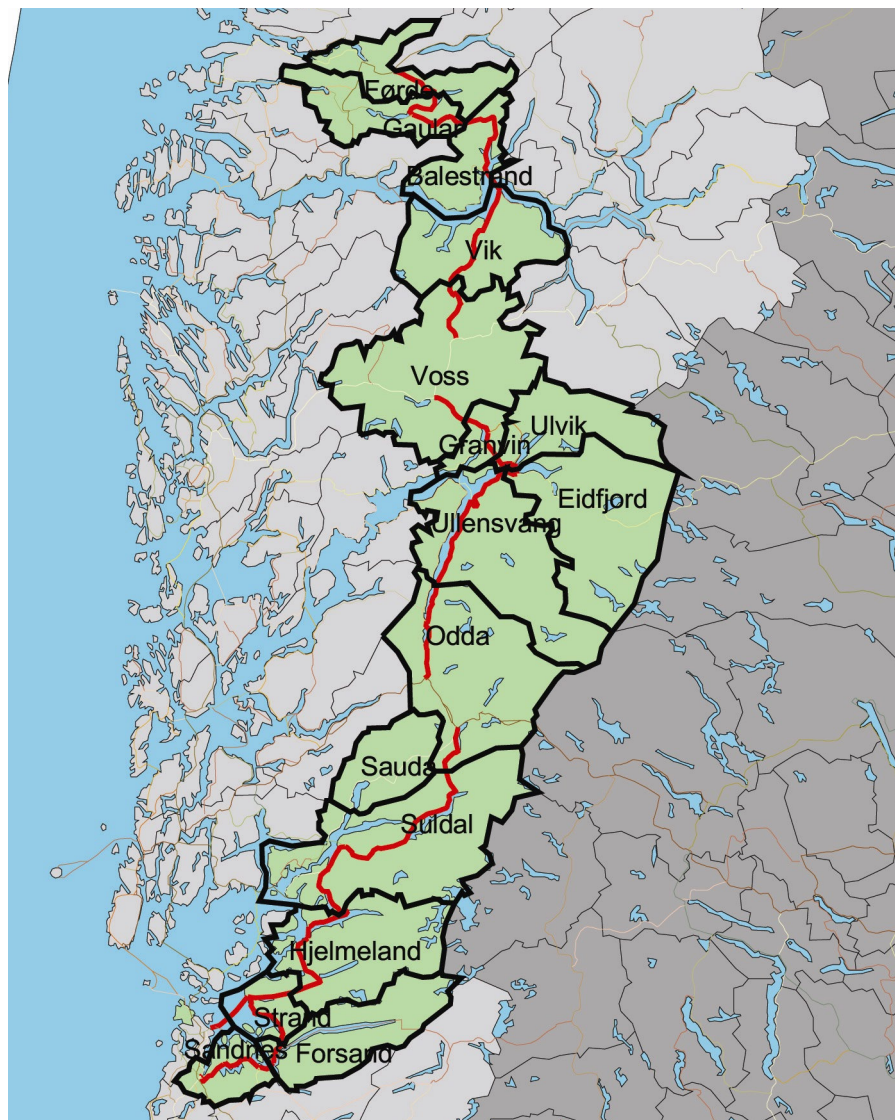

Næringsanalyse for RV13-Regionen

Knut Vareide
Telemarkforskning-Bø
Arbeidsrapport 29/2008

Forord

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Styringsgruppa for prosjekt IS Fjordvegen. Hensikten med rapporten er å beskrive viktige utviklingstrekk for kommunene som er bundet sammen av riksvei 13. Det er 16 kommuner som er knyttet sammen av riksvei 13, og disse kommunene strekker seg over tre fylker, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane.

I rapporten er det tatt med ulike tema som er viktige for befolknings- og næringsutvikling i denne regionen.

Rapporten er utarbeidet i løpet av høsten 2008.

Knut Vareide har vært prosjektleder og forfatter.

Knut Vareide

Bø 10. november 2008

© Telemarksforsking-Bø 2008
Arbeidsrapport nr. 29/2008
ISSN 0802-3662

Telemarksforsking-Bø
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: 35 06 15 00
Fax: 35 06 15 01
www.telemarksforsking.no

Sammendrag og hovedkonklusjoner

RV13-regionen består av 16 kommuner som bindes sammen av RV13, og strekker seg fra Sandnes i sør til Førde i nord.

Utviklingen i disse kommunene er svært ulik. I sør er kommunene Sandnes, Strand og Forsand en del av det funksjonelle arbeidsmarkedet i Stavangerregionen. Dette er det mest dynamiske næringsområdet i landet, og kjennetegnes av høy vekst og lønnsomhet i næringslivet, vekst i sysselsetting og befolkningsvekst. Førde lengst i nord, har også en god næringsutvikling og høy befolkningsvekst.

Kommunene mellom disse har imidlertid sine utfordringer. Næringsutviklingen er varierende i dette området, men flere av kommunene har hatt en god næringsutvikling. Nesten alle kommunene mellom kraftsentrene i nord og sør har likevel stor netto utflytting til andre deler av landet. Høy utflytting over en lengre periode fører gradvis til at befolkningen blir eldre, ettersom det er de unge som flytter oftest. Dermed får disse kommunene også et fødselsunderskudd som ytterligere reduserer befolkningen fra år til år.

Ettersom næringsutviklingen er forholdsvis god mange steder, ser det ikke ut til at det er svak næringsutvikling som er årsaken til denne utflyttingen. Utflyttingen reduserer imidlertid markedet for næringslivet som er basert på lokal etterspørsel, slik at veksten i antall arbeidsplasser blir svakere.

Hovedproblemet synes derfor å være at mange kommuner har lav attraktivitet som bosteder. Attraktivitet i denne sammenhengen er definert som områdenes evne til å tiltrekke seg bosetting, utover det som skyldes vekst i arbeidsplasser. Attraktivitet som bosted er i høy grad avhengig at kommunenes egen størrelse og integrasjon med arbeidsmarkeder utenfor kommunen. Denne arbeidsmarkedsintegrasjonen er igjen direkte påvirket av kommunikasjonene til alternative arbeidsmarkeder. Når kommunene er relativt spredtbygde, og vegnettet ikke er egnet for dagpendling, blir ikke kommunene attraktive for innflyttere, fordi stedene ikke er forbundet med tilstrekkelig stort arbeidsmarked. Dette er spesielt viktig for familier, som ofte må finne arbeid til to.

En oppgradering av riksveg 13 vil dermed kunne få stor betydning for utviklingen i kommunene i regionen. En oppgradering som reduserer reisetid til alternative arbeidsmarkeder, vil gjøre kommunene mer attraktive som bosteder. Dersom kommunene oppnår netto innflytting, vil dette over tid også påvirke fødselsbalansen, og ytterligere forsterke befolkningsutviklingen. Dette vil gi vekstimpulser til næringslivet, med økt antall arbeidsplasser. Bedre kommunikasjoner vil også påvirke næringsutviklingen direkte, ved at transportkostnader reduseres, og rekrutteringsgrunnlaget økes.

Innhold:

FORORD	2
SAMMENDRAG OG HOVEDKONKLUSJONER	3
INNHold	4
BEFOLKNING	5
ARBEIDSPLASSER	12
PENDLING	15
ARBEIDSMARKEDSINTEGRASJON	17
ATTRAKTIVITET	18
NYETABLERINGER	25
LØNNSOMHET	27
VEKST	29
NÆRINGSLEVINGSEN	31
SAMLET UTVIKLING	33

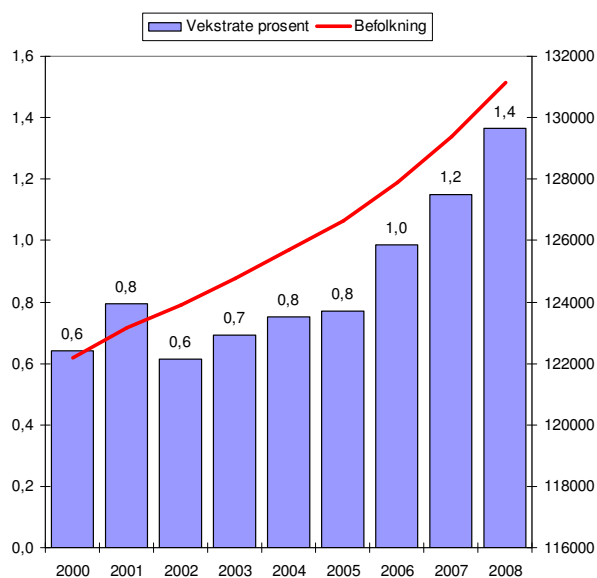
Befolkning

I dette kapitlet presenteres befolkningsstatistikk. Alle tall er basert på data fra SSB.

Befolkningsutvikling i RV13-regionen

Befolkningen i RV13-regionen er voksende. I figur 1 har vi vist utviklingen de siste årene. Flere av kommunene har vært gjennom mange grenseendringer og sammenslåinger, noe som gjør det vanskelig å få fram befolkningsendringer som strekker seg langt tilbake.

Befolkningen har passert 130 000 personer, og de årlige vekstratene har vært over 0,6 prosent hvert år de siste ti årene, og veksten har tiltatt de siste to årene til godt over en prosent.

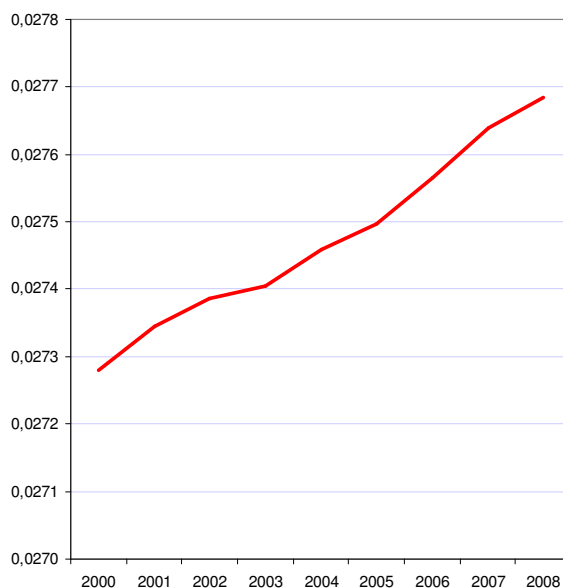
Figur 1: Folketallet i RV13-regionen (høyre akse), og årlige vekstrater (venstre akse).

Andel av befolkningen

Norge har hatt sterkere vekst i befolkningen de siste årene enn tidligere. Dermed har det også blitt flere regioner som har vokst i befolkningen. Et mål for hvordan en region utvikler seg i konkurranse med andre regioner er å se på andelen av Norges befolkning.

RV13-regionen har i alle årene etter 2000 økt sin andel av landets befolkning, eller sagt på en annen måte: Veksten i RV13-regionen har vært sterkere enn veksten på landsbasis.

Det er spesielt i de siste to-tre årene at befolkningsveksten har skutt fart i Norge, som følge av økt arbeidsinnvandring. Andelen til RV13-regionen har vokst ganske jevnt, slik at den økte befolkningsveksten vi så i figur 1 i RV13-regionen er en avspeiling av den økte befolkningsveksten i landet.

Figur 2: RV13-regionen, prosentvis andel av befolkningen i Norge.

Befolkningsutvikling dekomponert

Befolkningsendringer kan splittes opp i tre komponenter:

- ◆ Fødselsoverskudd, som er differansen mellom antall fødte og døde
- ◆ Netto innvandring, som er antall innvandrere fratrukket antall som flytter ut av landet
- ◆ Flyttebalansen innenlands, som er differansen mellom antall som flytter inn fra andre deler av landet og antall som flytter ut

RV13-regionen har et stabilt fødselsoverskudd som fører til en befolkningsvekst på omtrent 600 personer årlig. Dette er en kombinasjon av at det er forholdsvis mange kvinner i fødedyktig alder i regionen, og at kvinner i denne landsdelen er mer fruktbare enn f eks på Østlandet.

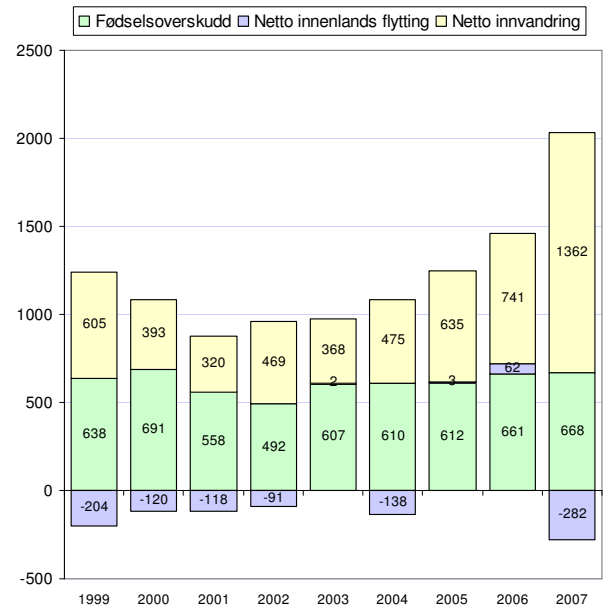
Flyttebalansen mellom RV13-regionen og andre deler av landet er imidlertid negativ de fleste årene. Det er dog snakk om ganske få personer i gjennomsnitt. I 2007 var netto innenlands utflytting høyest, med 282 personer. Dette kan komme av at innvandringen til RV13-regionen har økt. Innvandrerne flytter ofte mellom kommuner de første årene etter innvandring.

Dekomponert utvikling etter 2000

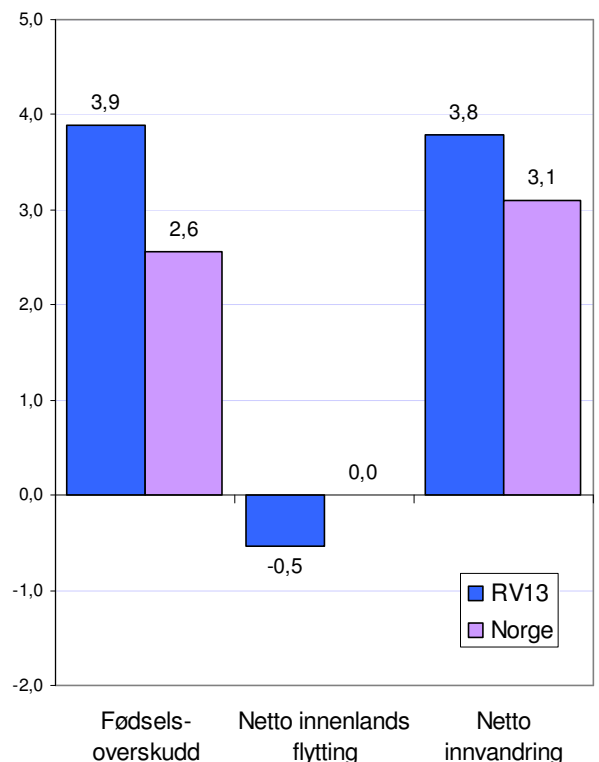
Siden 1. januar 2000 har det vært et fødselsoverskudd i Norge tilsvarende 2,6 prosent av befolkningen. I RV13-regionen har det vært et fødselsoverskudd på 3,9 prosent. Fødselsoverskuddet er dermed langt over landsgjennomsnittet.

Innvandringen til RV13-regionen har også vært over landsgjennomsnittet.

RV13-regionen har hatt en netto utflytting til andre deler av landet på 0,5 prosent i den samme perioden.

Figur 3: Utvikling av folketall i RV13-regionen, fordelt på fødselsoverskudd, innvandring og innenlands flytting.

Figur 4: Endringer i befolkningen i RV13-regionen fra 1 jan 2000 til 1 jan 2008 i prosent av folketallet 2000, sammenliknet med landet.

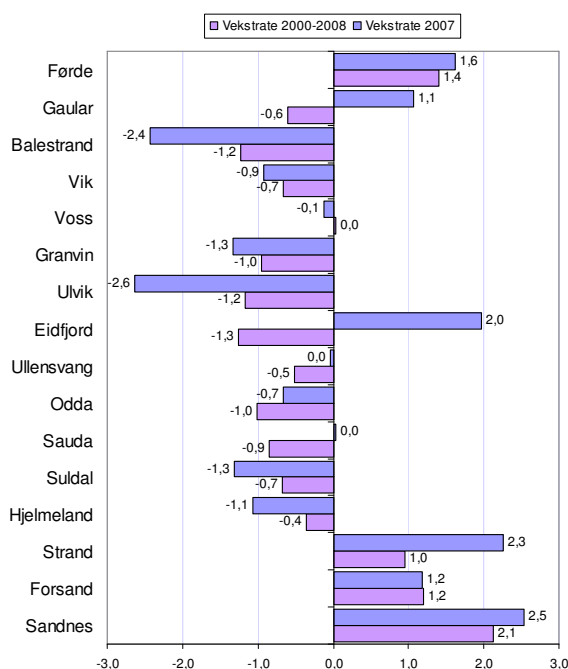
Befolkningsutvikling i kommunene

Selv om befolkningsutviklingen i RV13-regionen er positiv, er det ganske stor variasjon mellom kommunene.

Helt i nord har Førde en positiv utvikling, med en årlig vekstrate på 1,4 prosent fra 2000 til og med 2007.

I sør har kommunene Sandnes, Forsand og Strand også høye vekstrater. Aller høyest vekst er det i Sandnes, som har vokst med over to prosent årlig de siste årene, og som har en vekst på hele 2,5 prosent i 2007.

Kommunene i mellom har en mye dårligere utvikling. Verst er det i Eidfjord som har en nedgang på 1,3 prosent årlig etter 2000. Eidfjord fikk imidlertid et oppsving i enkeltåret 2007. Ulvik fikk største nedgang i 2007, med 2,6 prosent.

Figur 5: Befolkningsutvikling i de enkelte kommunene i RV13-regionen

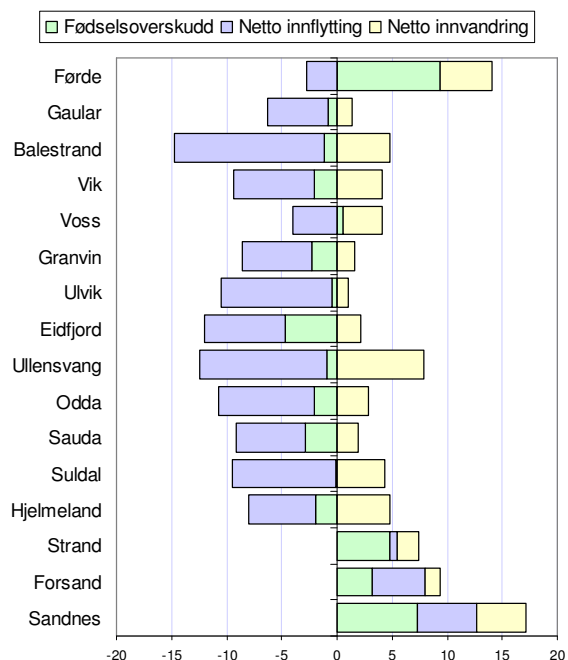
Utviklingen i kommunene

Hvis vi dekomponerer befolkningsendringene i de enkelte kommunene i RV13-regionen etter 2000, får vi fram et mønster som vist i figur 6.

Det er forskjeller i innenlands flytting som først og fremst skaper forskjeller mellom kommunene. Kommunene lengst sør, har netto innflytting, mens de andre har netto utflytting.

Det er også forskjeller i fødselsbalansen. Fødselsbalansen er imidlertid sterkt påvirket av flyttebalansen på lengre sikt. Med netto innflytting blir befolkningen yngre og fødselsbalansen mer positiv.

Innvandringen virker balanserende, ettersom den gir positive tilskudd til alle kommunene. Høyest innvandring i forhold til folketallet er det i Ullensvang.

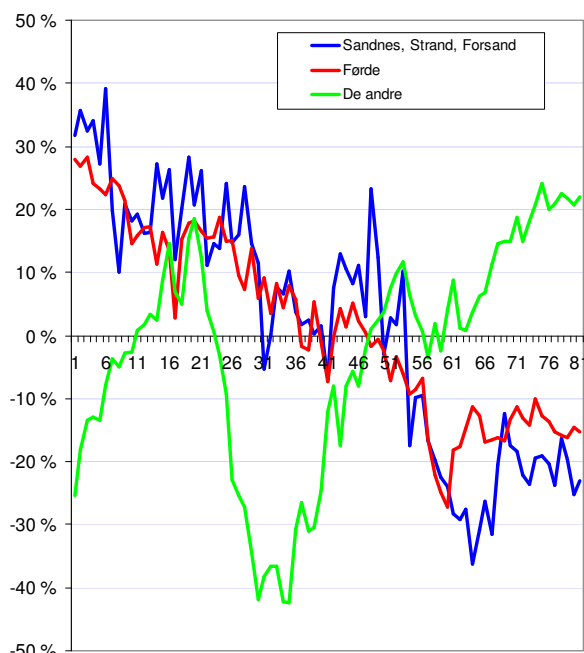
Figur 6: Befolkningsutviklingen etter 2000, dekomponert, prosent av folketallet.

Aldersfordeling

Aldersfordelingen i befolkningen avspeiler flyttestrømmene de siste 30-40 årene. Kommunene i RV13-regionen kan vi dele opp i de tre sørligste kommunene Sandnes, Strand og Forsand, Førde i nord og kommunene i mellom. I figuren har vi målt andelen av befolkningen i de ulike alderstrinn, og sett på hvordan denne andelen avviker fra andelen i det respektive alderstrinnet på landsbasis.

Kommunene Sandnes, Strand og Forsand har en ung befolkning, med forholdsvis mange barn, og mange 40-åringere. Det er tilsvarende lave andeler i alderstrinnene over 50 år. Aldersfordelingen i Førde likner på denne, men med noe lavere overvekt av de yngste og 40-åringene.

Kommunene imellom har svært lave andeler av befolkningen mellom 24 og 50 år. Dette gjør at det også er lave andeler av de yngste barna. Med en slik aldersfordeling vil fødselsbalansen bli negativ i mange år framover.

Figur 7: RV13-regionen, andel av befolkningen i ulike alderstrinn i prosent av tilsvarende andel på landsbasis.

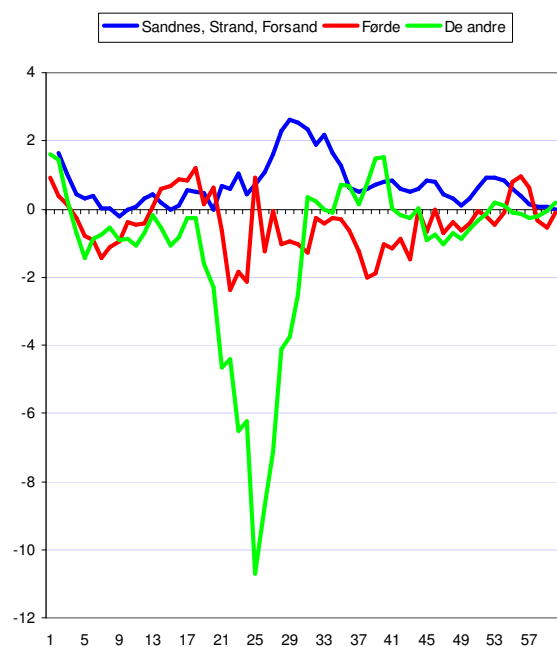
Nettoflytting i ulike alderstrinn

Nettoflyttingen i de ulike alderstrinnene de siste tre årene er vist i figuren.

Her ser vi at Sandnes, Strand og Forsand har en positiv innflytting i de fleste alderstrinn, men spesielt i alderstrinnene mellom 25 og 35 år, og positiv innflytting av barn. Dette viser netto innflytting av barnefamilier.

Førde har ikke så klart mønster for nettoflyttingen i ulike alderstrinn, og vil derfor fortsatt opprettholde den unge befolkningen, med positiv fødselsbalanse.

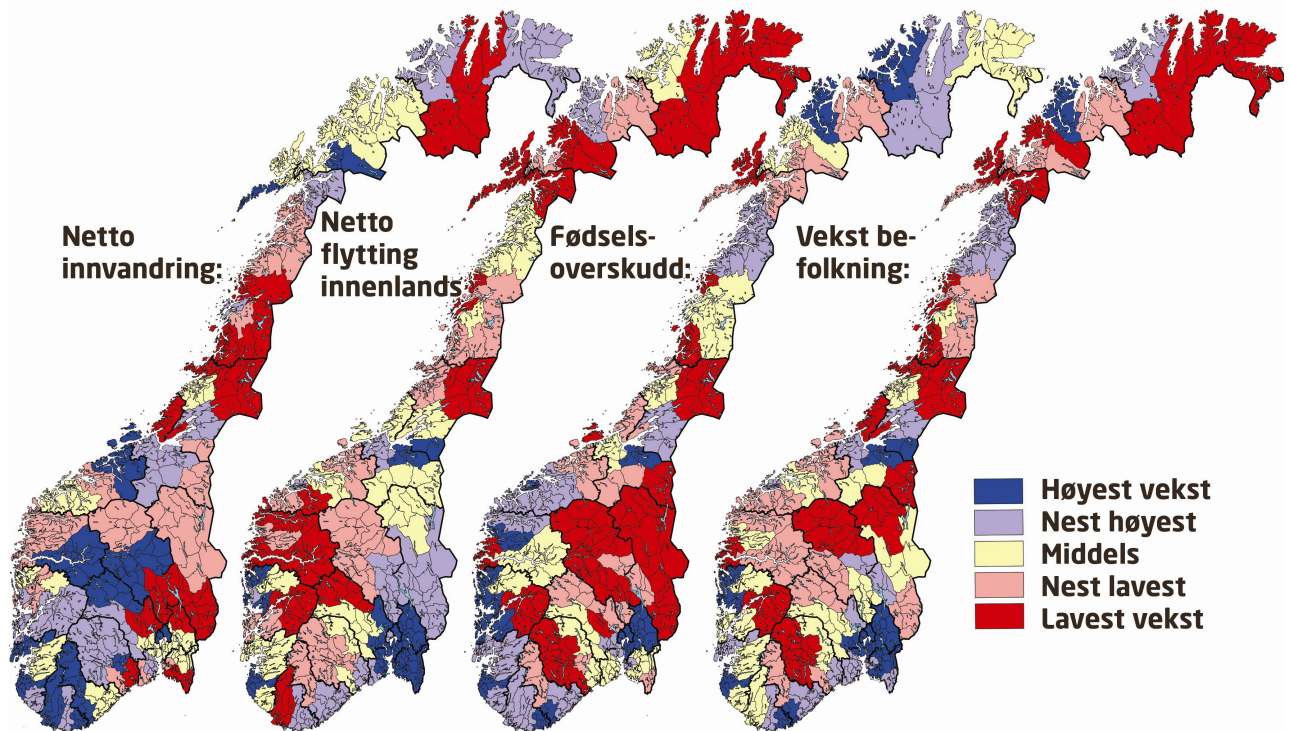
Kommunene imellom har en svært høy netto utflytting av unge voksne mellom 19 og 30 år. Det er en viss tilbakeflytting av 30-åringere som også bringer med seg små barn, men denne innflyttingen er alt for svak for å rette opp overvekten av gamle i befolkningen.

Figur 8: Nettoflytting for ulike alderstrinn 2005-2007, glattede kurver.

Kart over befolkningsendringer i regionene

Figur 9: Komponenter i befolkningsendringer i perioden 2003-2007 i 83 regioner i Norge. Regionene er rangert i forhold til hverandre, slik at det er fem kategorier med like mange regioner i hver.

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, innenlands flytting og netto innvandring.

De tre ulike komponentene i befolkningsveksten har helt forskjellige geografiske mønstre.

Innvandring fra utlandet bidrar relativt sterkest til befolkningsvekst i distriktene, spesielt i distriktene i Sør-Norge. Det sentrale Østlandet, utenom Oslo, Bærum og Asker har relativt liten innvandring i forhold til folketallet. Alle regionene i landet har netto innvandring.

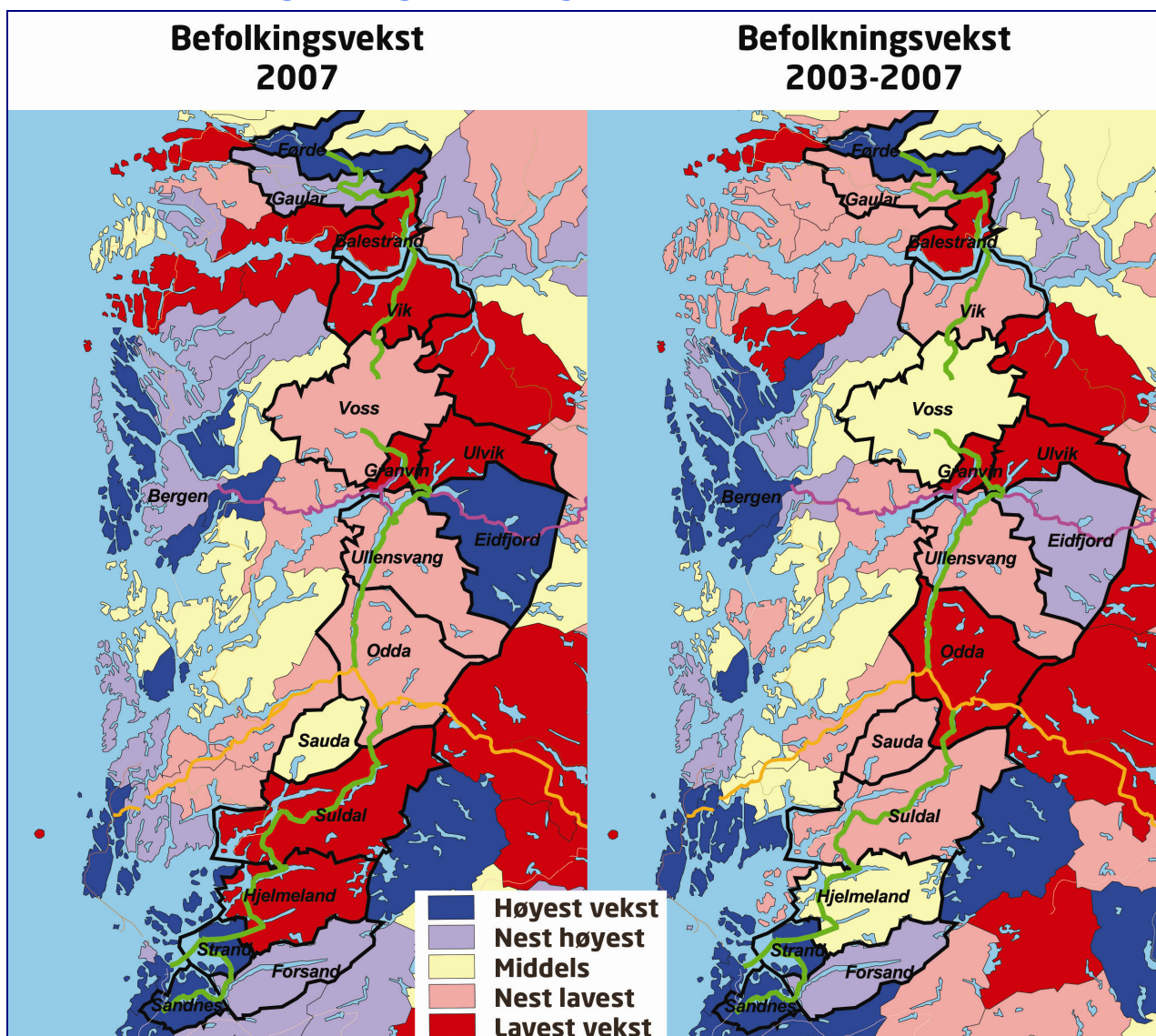
Innenlands flytting bidrar spesielt til vekst i det sentrale østlandsområdet, foruten storbyregionene Stavanger, Bergen og Trondheim.

Fødselsoverskuddet er høyest i de regionene som over tid har hatt netto innflytting. Flytterne er gjerne i alderen 20-30 år, og regioner med høy innflytting vil over tid få en alderssammensetning som er gunstig. Det er imidlertid også mange

regioner på Vestlandet og Nord-Norge som har fødselsoverskudd, selv om disse har hatt høy utflytting. Det kommer av høyere fruktbarhet.

Kommunene i RV13-regionen er med i ulike politiske regioner. Tilsvarende systematikk kan vi bruke, for å se på befolkningsendringene i kommunene i RV13-regionen.

Kart over befolkningsendringer RV13-regionen

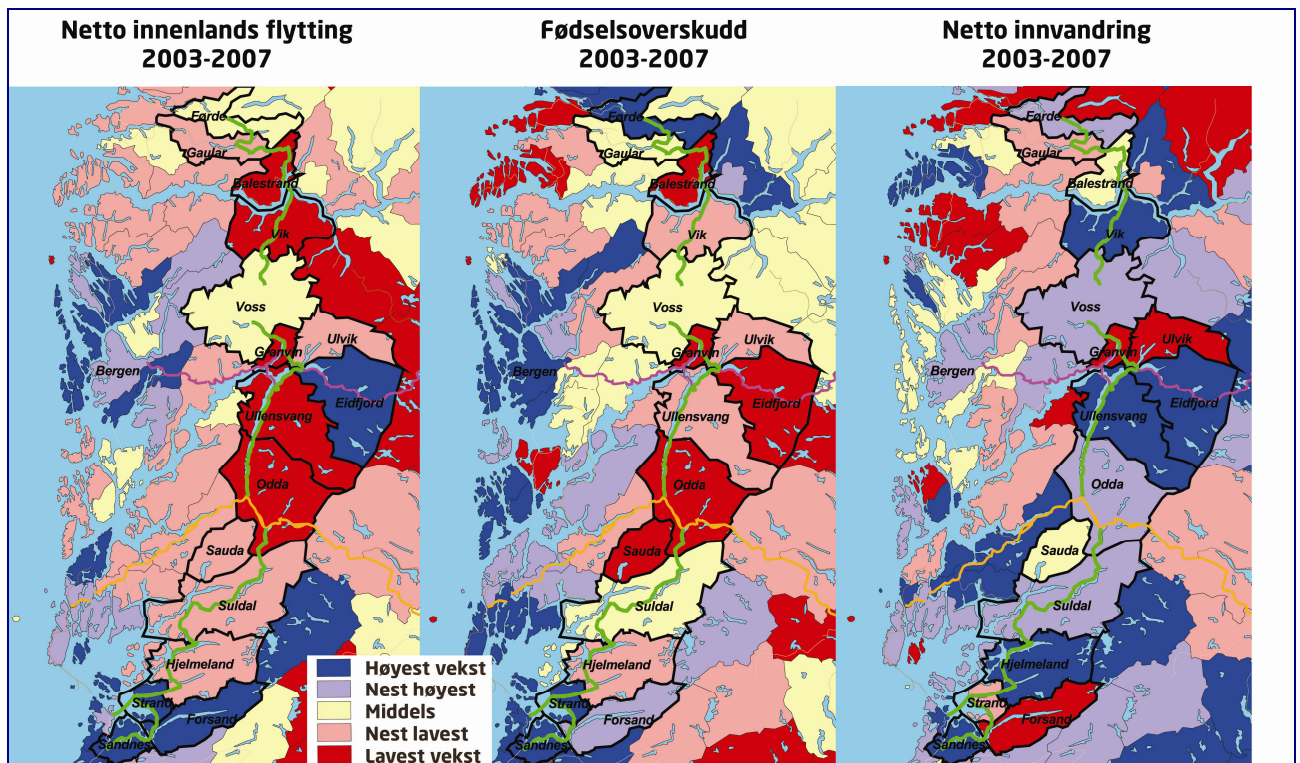
Figur 10: Kart over befolkningsvekst i kommunene i RV13.

I kartene over ser vi at befolkningsendringene er ganske stabile. De store trekkene er stort sett like, enten vi ser på 2007 isolert, eller befolkningsendringer for hele perioden 2003-2007.

Områdene rundt Stavanger, Haugesund og Bergen har sterk vekst. Førde, som er nordligste kommune i RV13-regionen har også sterk vekst.

De fleste kommunene i RV13-regionen som er utenfor vekstsonene, er blant kommunene med svakest befolkningsutvikling. Eidfjord er et unntak.

Kart over befolkningsendringer dekomponert for RV13-regionen

Figur 11: Kart med befolkningsendringene dekomponert. Her er endringer i de ulike komponentene regnet ut fra andel av samlet befolkning i begynnelsen av perioden.

Den svake utviklingen i folketallet i kommunene utenfor vekstsonene i RV13-regionen skyldes utflytting til andre kommuner og fødselsunderskudd. Fødselsunderskuddet er igjen skapt av negativ flyttebalanse over mange år.

Mange av kommunene i RV13-regionen har hatt ganske stor innvandring de siste årene. Dette har redusert nedgangen i folketallet.

Arbeidsplasser

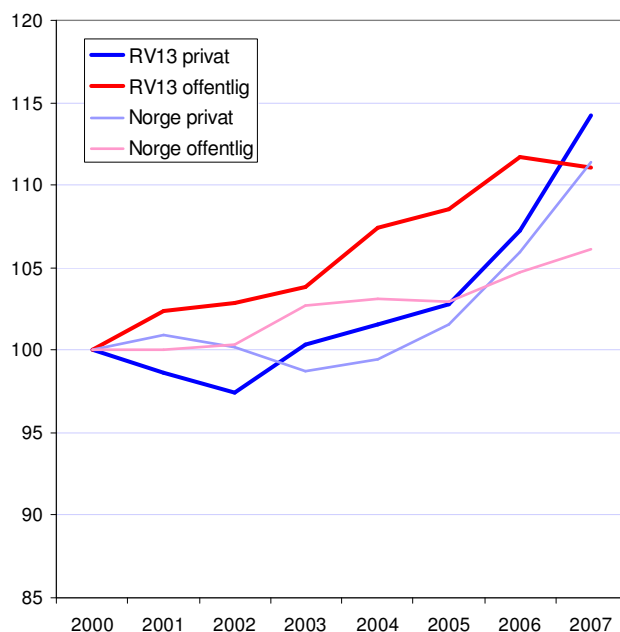
I dette kapitlet presenteres tall for utvikling av antall arbeidsplasser¹. Datagrunnlaget er registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

Offentlige og private arbeidsplasser

Antall arbeidsplasser i privat sektor sank i RV13-regionen fra 2000 til 2002. Fra 2003 har regionen hatt en vekst i antall private arbeidsplasser, og veksten har vært sterkere enn i landet ellers.

Fra 2000 til 2007 økte antall private arbeidsplasser i RV13-regionen med 13,3 prosent, mot 11,4 prosent på landsbasis.

Også antall arbeidsplasser i offentlig sektor har økt i RV13-regionen, og her har også veksten fra 2000 til 2007 vært over landsgjennomsnittet.

Figur 12: Antall arbeidsplasser i RV13-regionen og Norge i privat og offentlig sektor, indeksert slik at 2000 = 100.

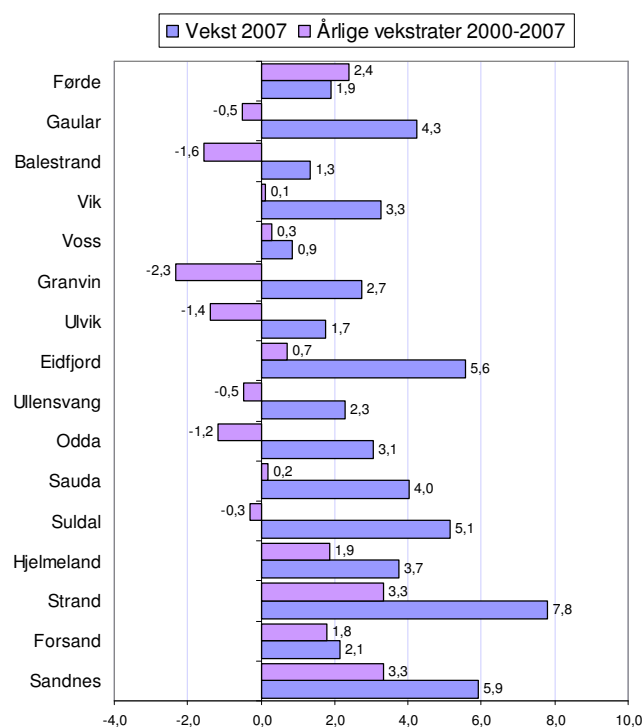
Arbeidsplassutvikling i kommunene

I figur 13 er årlig vekst i antall arbeidsplasser vist for kommunene for 2007, og gjennomsnittlig årlig vekstrate etter 2000. Figuren illustrerer tydelig den sterke økonomiske veksten i Norge i 2007. Alle kommunene i RV13 hadde vekst i antall arbeidsplasser i 2007. Strand, Sandnes og Eidfjord hadde sterk vekst i antall arbeidsplasser dette året.

Når vi ser på veksten fra 2000 til 2007, får vi fram noe av det samme vekstmønsteret som vi så for befolkningen. Kommunene lengst i sør, Sandnes, Forsand og Strand har hatt sterk vekst. I Sandnes og Strand har veksten vært på 3,3 prosent i gjennomsnitt de syv siste årene.

Også Førde lengst i nord har hatt en sterk arbeidsplassvekst etter 2000, med 2,4 prosent gjennomsnittlig vekst.

Kommunene i mellom har lavere vekstrater, og flere av disse kommunene har også hatt nedgang i antall arbeidsplasser etter 2000. Kommuner som Balestrand, Granvin, Ulvik og Odda har hatt ganske sterk nedgang.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i 2007, samt årlige vekstrater i perioden 2000-2007.

Arbeidsplassutvikling i bransjer

I de siste årene har det skjedd store strukturelle endringer i bransjesammensetningen. Noen bransjer har hatt sterk vekst, mens andre har hatt nedgang.

I RV13-regionen er det forretningsmessig tjenesteyting som har hatt den desidert sterkeste veksten. Det er mange regioner som har hatt sterk vekst i denne bransjen. Veksten i antall arbeidsplasser innen forretningsmessig tjenesteyting har vært på over 50 prosent siden 2000.

Bygg og anlegg har også vokst kraftig, med nesten 40 prosent vekst i antall arbeidsplasser siden 2000.

Bransjene handel, annen personlig tjenesteyting, transport og hotell og restaurant har hatt moderat vekst etter 2000.

Industrien og primærnæringene har hatt nedgang i antall ansatte. I industrien har nedgangen vært nesten ti prosent, mens primærnæringene har hatt nedgang på omtrent 15 prosent siden 2000.

Strukturelle endringer i RV13-regionen

I figur 15 har vi sett på endringene i antall arbeidsplasser i de ulike næringene i absolutte tall. Her har vi også tatt med bransjer som er dominert av det offentlige.

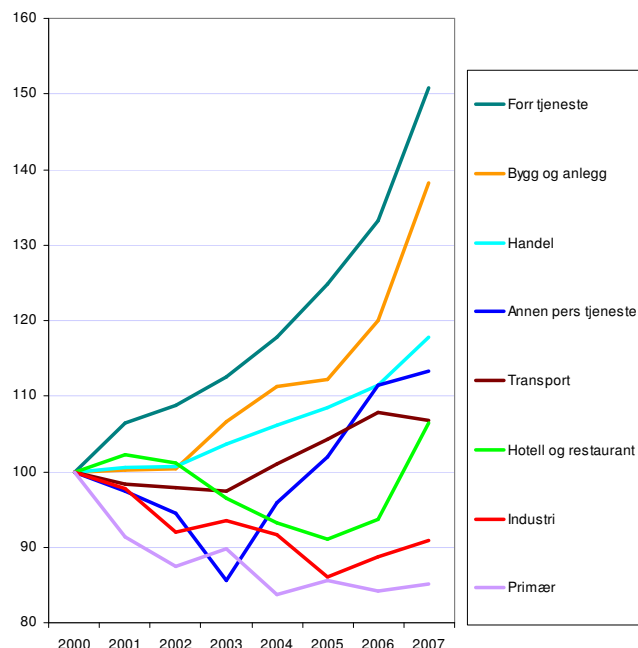
Helse og sosialsektoren har hatt sterkeste vekst i perioden 2000 til 2007. Det ble 354 nye arbeidsplasser i denne sektoren i 2007, og den årlige veksten de syv siste årene har vært 386.

Forretningsmessig tjenesteyting har sterkeste vekst i 2007, og har vokst med 349 arbeidsplasser årlig siden 2000.

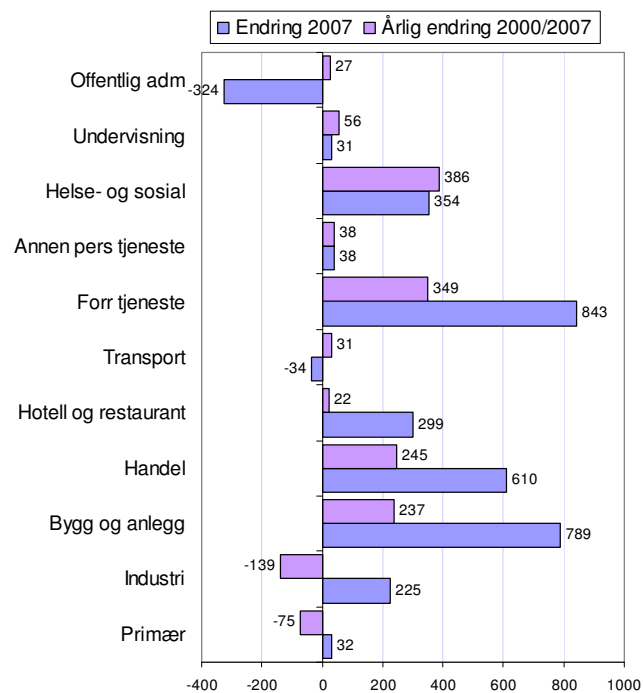
Bransjene handel og bygg og anlegg har sterk vekst i 2007 og samtidig i hele perioden.

Industrien har tapt gjennomsnittlig 139 arbeidsplasser årlig siden 2000, men hadde en oppgang på 225 arbeidsplasser i enkeltåret 2007.

Primærnæringene hadde sterkeste prosentvis nedgang, men bransjen er forholdsvis liten, og dermed har tapet i antall arbeidsplasser vært på bare 75 årlig.

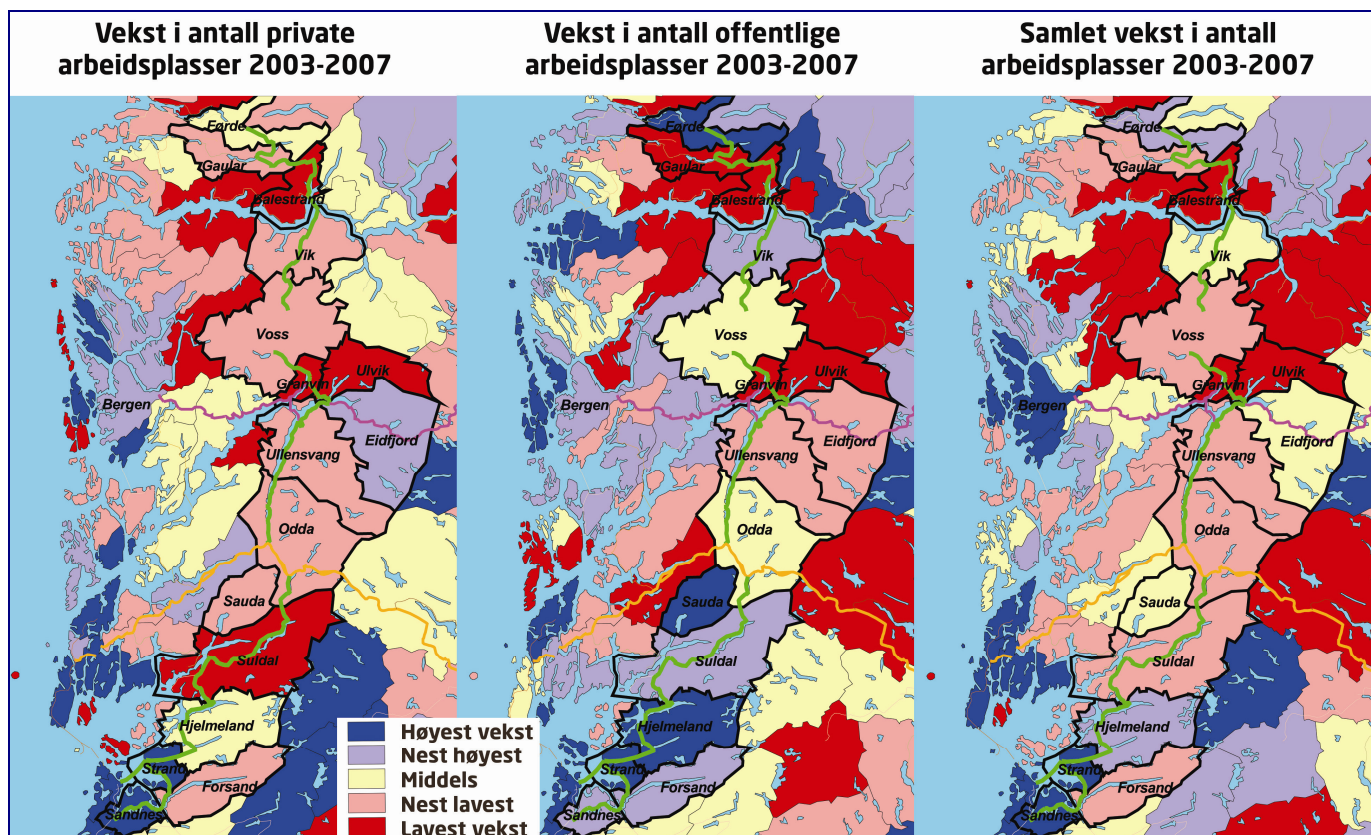

Figur 14: Utvikling av antall arbeidsplasser i RV13-regionen, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

Figur 15: Endring i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2007 i ulike bransjer i RV13-regionen.

Kart med sysselsetningsvekst i RV13-regionen

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser fra 2003 til 2007 i privat sektor, offentlig sektor og samlet.

Veksten i antall arbeidsplasser har, i likhet med befolkningsveksten, kommet i områdene rundt Stavanger, Haugesund og Bergen. Dette gjelder både for privat og offentlig sektor.

Bare Sandnes og Strand kommune helt i sør i RV13-regionen er blant kommunene med sterkest vekst i antall arbeidsplasser fra 2003 til 2007. Hjelmeland og Førde er blant kommuner med nest høyest vekst.

Alle kommunene i mellom i RV13-regionen har middels eller svak vekst i antall arbeidsplasser.

Pendling

Arbeidstakere pendler i økende grad mellom kommuner og regioner. I dette kapitlet presenteres utviklingen av pendlingsmønstre i regioner og kommuner. Data er hentet fra registerbasert sysselsettingsstatistikk i SSB.

Pendling i RV13-regionen

I figur 17 ser vi utviklingen i antall pendlere inn og ut av RV13-regionen. Det mest slående med figuren, er den sterke økningen i pendlingen både inn og ut. Antallet som pendler ut av regionen økte fra 19 107 personer i 2000 til 24 035 personer i 2007. Også antallet som pendlet inn til RV13-regionen fra andre regioner økte kraftig.

Denne tendensen ser vi over hele landet. Det blir stadig flere som krysser kommunegrenser på vei til jobb. Pendlingsvilligheten øker hele tiden. Dette gjør at pendlingsmulighetene blir et viktig element i regionenes attraktivitet som bosted. Steder med gode pendlingsmuligheter blir aktuelle bosted også for folk som arbeider andre steder.

RV 13 har et underskudd på arbeidsplasser. Netto utpendling har vært mellom 2 763 i 2004 og 4 717 i 2002. Det er ingen klar tendens i nettopendingen til RV13-regionen

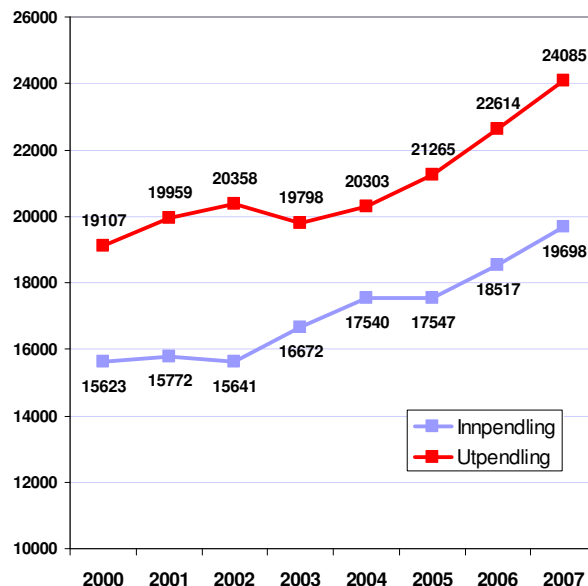
Nettopending i kommunene

Blant kommunene i RV13-regionen, er det bare Førde og Odda som har overskudd på arbeidsplasser. Førde har for øvrig det femte høyeste overskuddet på arbeidsplasser av alle kommunene i landet.

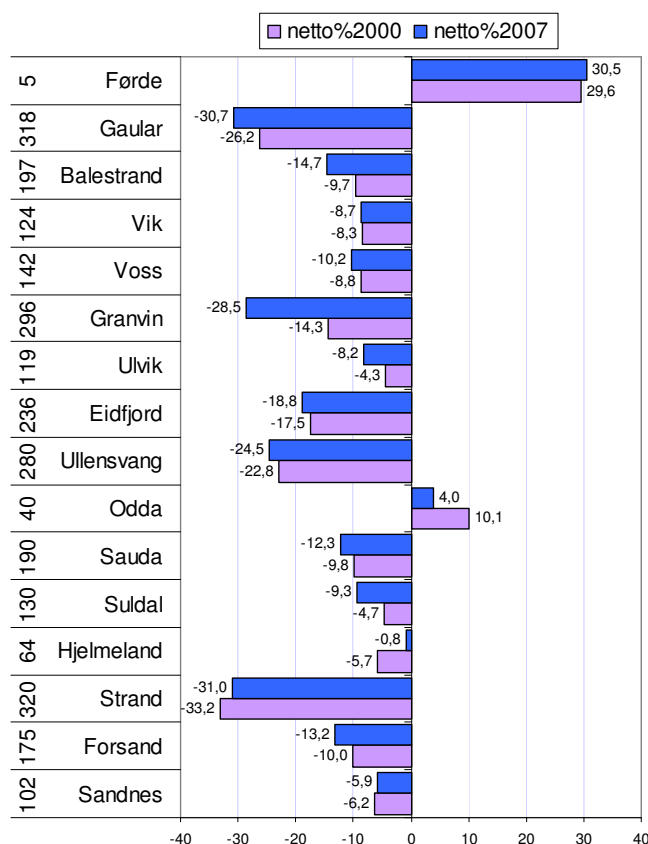
Stavanger og Sola har store overskudd på arbeidsplasser, og sysselsetter mange innbyggere sør i RV13-regionen.

Bergen har også et stort arbeidsplassoverskudd, og en del arbeidstakere fra kommuner i midten pendler dit.

Førde sysselsetter mange fra kommunene lengst i nord.

Figur 17: Inn- og utpendling, antall personer.

Figur 18: Nettopending, prosent. Tallene til venstre angir kommunens rangering mht nettopending i forhold til de 430 kommunene i landet.

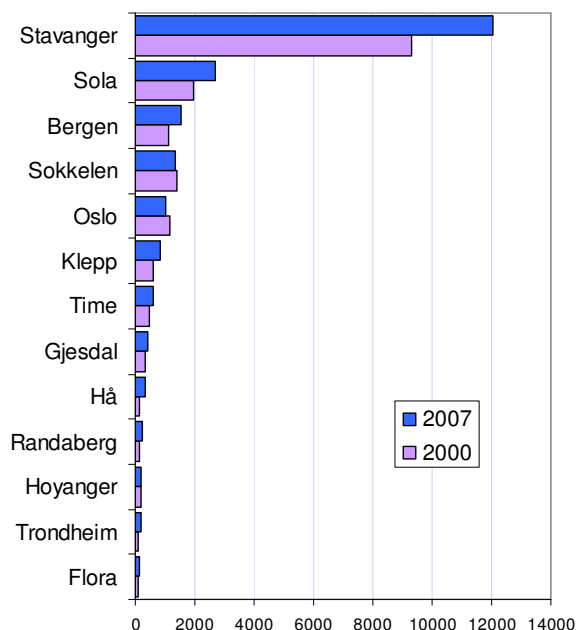
Utpendling fra RV13-regionen

Kommunene med størst innpendling fra RV13-regionen er vist i figuren til høyre.

Det er Stavanger som sysselsetter flest fra RV13-regionen. Også Sola har mange innpendlere. Mange av disse er fra den sørlige delen av RV13-regionen, spesielt Sandnes.

Dernest er det Bergen som sysselsetter flest.

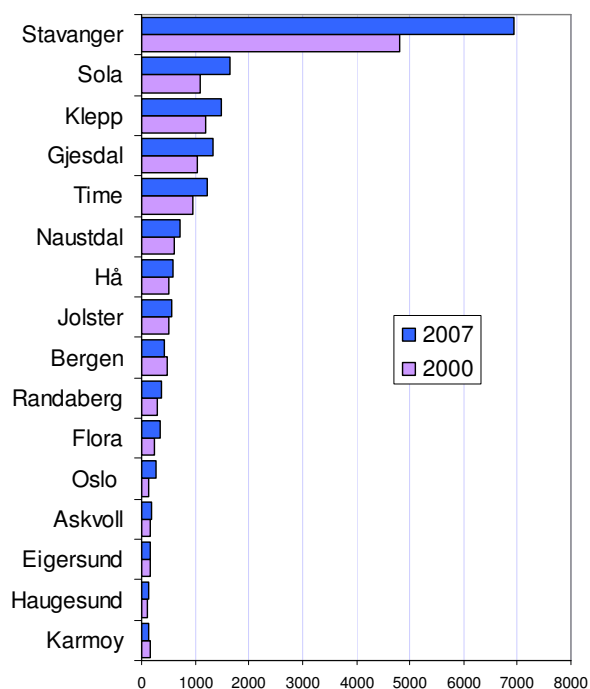
Mange fra RV13-regionen arbeider også på Sjøkollen.

Figur 19: Antall personer som pendler ut fra RV13-regionen.

Innpendling til RV13-regionen

Stavanger har også flest som pendler inn til RV13-regionen. Også andre kommuner i Stavangerregionen har mange innpendlere, som Sola, Klepp, Gjesdal og Time. Det er Sandnes som sysselsetter mange av disse.

Figur 20: Antall personer som pendler inn til RV13-regionen.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i en region eller kommune er integrert med arbeidsmarkedet utenfor. Vi måler dette ved å summere andelen av sysselsatte som pendler ut med andelen av arbeidsplassene som fylles av personer bosatt utenfor. I kapitlet om attraktivitet skal vi se at arbeidsmarkedsintegrasjon er en viktig forklaringsfaktor for flyttestrømmene. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon er positivt for innflytting, da det gir innbyggerne større pendlingsmuligheter og flere muligheter for valg av arbeidsplasser.

I figur 21 viser vi arbeidsmarkedsintegrasjonen i kommunene i RV13-regionen.

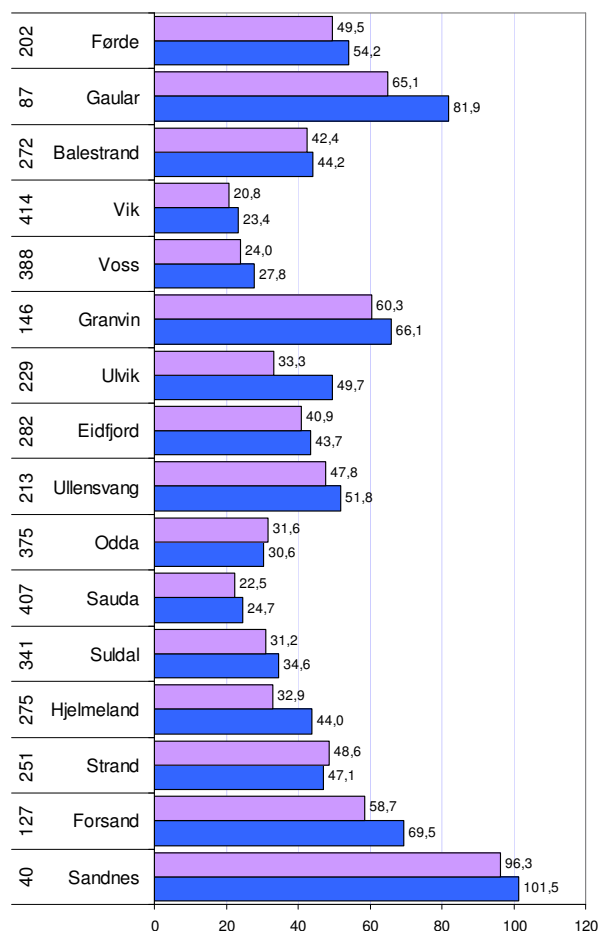
Kommunene i sør har sterk integrasjon med arbeidsmarkedet i nabokommunene. Dette er et forholdsvis tettbygd område med gode kommunikasjoner.

Også helt i nord har vi kommuner med forholdsvis sterk arbeidsmarkedsintegrasjon.

Kommunene i midten har svak arbeidsmarkedsintegrasjon med andre kommuner. Spesielt gjelder dette Sauda, Odda, Suldal, Vik og Voss.

Som vi skal se senere er arbeidsmarkedsintegrasjon viktig for attraktiviteten på et sted. God arbeidsmarkedsintegrasjon betyr gode pendlingsmuligheter for innbyggerne, og gjør det også lettere for toinntektsfamilier å finne arbeid til begge.

Det er nettopp gjennom forbedrede kommunikasjoner at integrasjonen med arbeidsmarkeder i andre kommuner kan forbedres. Vi har sett at kommuner som har fått bedre kommunikasjoner til andre arbeidsmarkeder også har bedret attraktiviteten som bosted, og gjennom dette bedret flyttebalansen.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon, målt ved summen av andel arbeidstakere bosatt utenfor regionen, og andel sysselsatte som arbeider utenfor regionen, prosent.

Attraktivitet

Hensikten med attraktivitetsbarometeret er å måle regionenes stedlige attraksjonskraft, når det gjelder å trekke til seg innbyggere. Her presenteres resultater fra Attraktivitetsbarometeret 2008ⁱⁱ.

Attraktivitet for regioner

Attraktivitetsbarometeret er basert på regionenes nettoutflytting, fratrukket den statistiske effekten av endringer i det lokale arbeidsmarkedet. Det er innenlands netto flytting som er utgangspunktet, det vil si at inn- og utvandring ikke er med her.

Metoden illustreres i diagrammet til høyre. Det er en klar og positiv sammenheng mellom netto innflytting til en region og vekst i arbeidsplasser. En enkel regresjonsanalyse, som vist i diagrammet, viser at endringer i antall arbeidsplasser i en region forklarer nesten 40 prosent av variasjonene i netto innflyttingⁱⁱⁱ. Dersom en region har en ekstra vekst på 10 prosent i antall arbeidsplasser, vil dette statistisk føre til en netto innflytting på 3,2 prosent av folketallet.

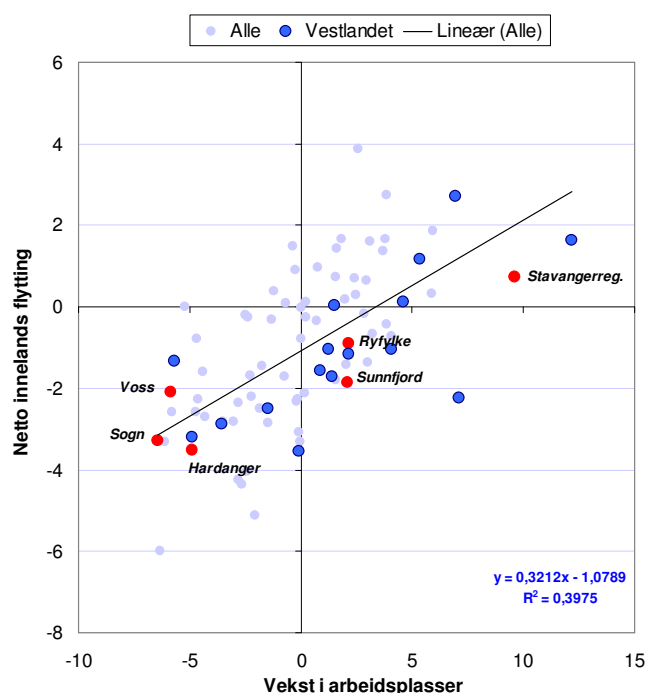
Dette betyr samtidig at 60 prosent av flyttemønsteret skyldes andre forhold enn arbeidsmarkedet, noe vi tilskriver stedlig attraktivitet. Enkelte regioner er mer attraktive enn andre, og trekker til seg folk av andre årsaker enn arbeid. Denne stedlige attraktiviteten kan vi måle som den vertikale avstanden mellom regionens plassering i diagrammet, og den avtegnede forventningslinjen i figur 22.

Regionene Sogn, Voss og Hardanger har alle en svak utvikling av antall arbeidsplasser. Voss har mindre utflytting enn forventet, mens Sogn og Hardanger har høyere utflytting enn forventet.

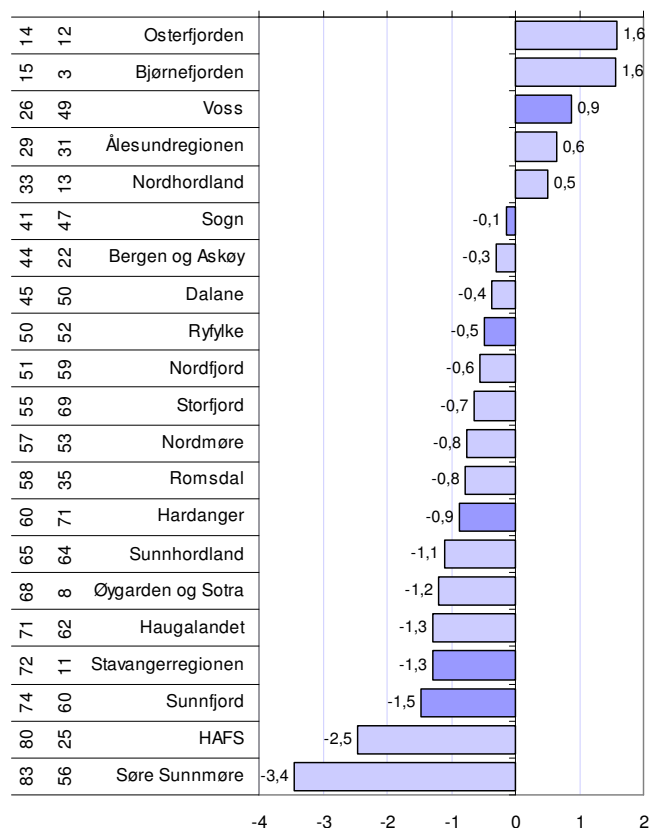
Ryfylke og Sunnfjord har bedre arbeidsplassvekst enn gjennomsnittet, men høyere utflytting enn forventet. Stavangerregionen har svært høy vekst i antall arbeidsplasser, men har likevel fått lite innflytting fra andre regioner.

I figur 23 er attraktivitetsindeksen for regionene på Vestlandet vist. Attraktivitetsindeksen er differansen mellom faktisk netto innflytting og forventet innflytting ut fra endringer i antall arbeidsplasser i regionen (forventningslinjen i figur 22).

Vi ser at Voss er en av de få attraktive regionene på Vestlandet, mens de andre regionene i RV13-regionen er under middels attraktive.

Figur 22: Sammenhengen mellom netto innflytting og vekst i arbeidsplasser for regionene i Norge i perioden 2005-2007.

Figur 23: Attraksjonsindeksen for regionene på Vestlandet for perioden 2005-2007. Tallene til venstre angir rangeringen for 2005-2007 og deretter rangeringen i perioden 2002-2004.

Attraktivitet for kommuner

Vi kan måle attraktivitet i kommunene på samme måte som vi gjorde for regioner. Sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting for kommuner er vist i figur 24. Denne sammenhengen er svakere på kommunenivå enn på regionnivå. For det første blir det større tilfeldige utslag når vi har med mange små kommuner. Dette ser vi av R^2 , som er nesten 0,40 for regioner, men 0,18 for kommuner.

For det andre er sammenhengen svakere fordi mye av effekten av vekst i antall arbeidsplasser "lekker" til nabokommuner i samme region via pendling. Det ser vi av betaværdien, som er 0,32 for regioner, men 0,17 for kommuner. Virkningen av vekst i antall arbeidsplasser på innflytting er derfor nesten dobbelt så stor for en region som for en enkelt kommune.

I diagrammet ser vi hvordan nettoflytting og arbeidsplassveksten har vært i kommunene i Norge og RV13-regionen i perioden 2005-2007.

Sandnes, Forsand, Eidfjord og Strand er de eneste kommunene i RV13-regionen med netto innenlands flytting i denne perioden. Disse kommunene er over forventningslinjen og dermed attraktive.

Gaular, Voss og Granvin hadde lav arbeidsplassvekst, men mindre utflytting enn forventet. Disse er også attraktive, selv om de hadde netto utflytting.

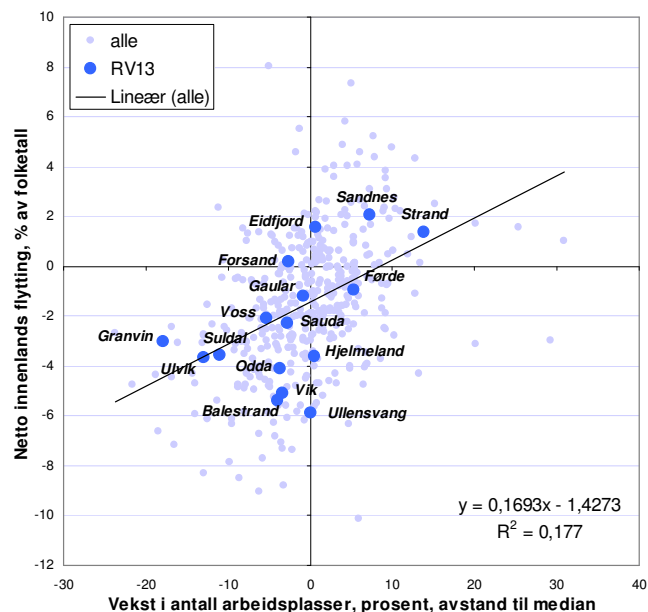
Førde, Voss, Suldal og Ulvik ligger alle nær forventningslinjen, og har middels attraktivitet.

De andre kommunene har høyere netto utflytting enn forventet, og er dermed lite attraktive.

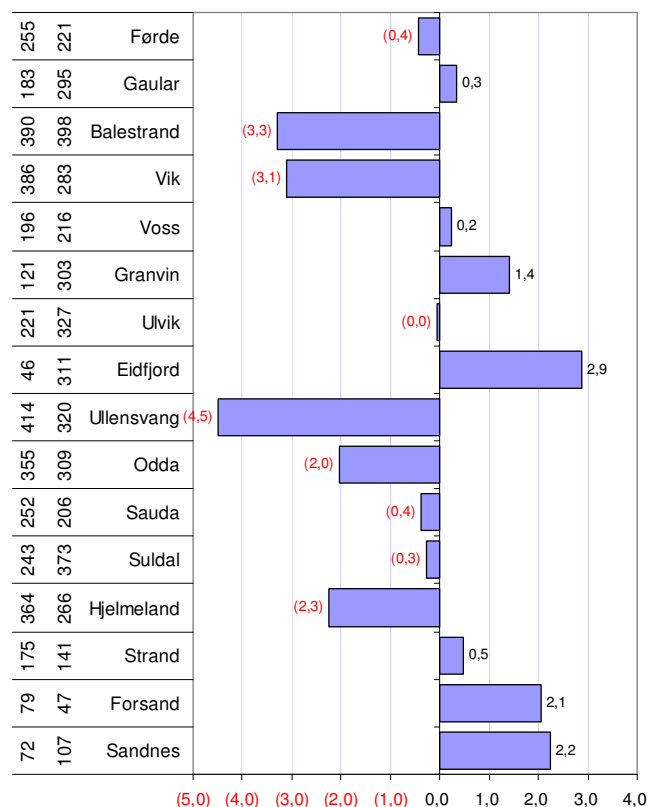
I figur 25 ser vi at de sørligste kommunene, Sandnes, Forsand og Strand er attraktive kommuner, som tiltrekker ser befolkning. Førde og Gaular i nord er nær middels attraktive.

Kommunene i mellom har varierende grad av attraktivitet. Kommuner som Eidfjord, Granvin og Voss er attraktive. Granvin har imidlertid svært svak arbeidsplassvekst.

Kommuner som Balestrand, Vik, Ullensvang, Odda og Hjelmeland er lite attraktive, og mister befolkning i større grad enn arbeidsplassutviklingen skulle tilsi.

Figur 24: Sammenhengen mellom netto innenlands flytting og vekst i antall arbeidsplasser i kommunene i Norge i perioden 2005-2007.

Figur 25: Attraktivitet i kommunene i RV13-regionen, målt som avvik mellom faktisk netto innenlands flytting og forventet. Prosent av folketall i begynnelsen av perioden. Tallene til venstre angir rangeringen for 2005-2007 og deretter rangeringen i perioden 2002-2004.

Attraktivitet for unge voksne og barnefamilier i regionene

Det er i to livsfaser hvor folk ofte flytter. Den ene fasen er "unge voksne" mellom 18 og 28 år. For unge voksne er det spesielt de største byene Oslo, Bergen og Trondheim som trekker til seg innflytterne. Strømmen til de tre største byene er så stor at de fleste kommunene (401 av 430) har netto utflytting av personer i denne aldersgruppen.

Den andre fasen er tidlig i familieetablering, før barn har begynt skolegangen. Barnefamilie flytter i stor grad ut av de store byene. Dermed ser vi at disse to gruppene har forskjellige preferanser for hvor de ønsker å bo.

Unge voksne

Unge voksne har i de siste årene i stadig større grad flyttet inn til de største byene. Blant kommunene i RV13-regionen er det Førde og Sandnes som er attraktive for de unge voksne. Dette er antakelig også de kommunene i RV13-regionen som er mest urbane.

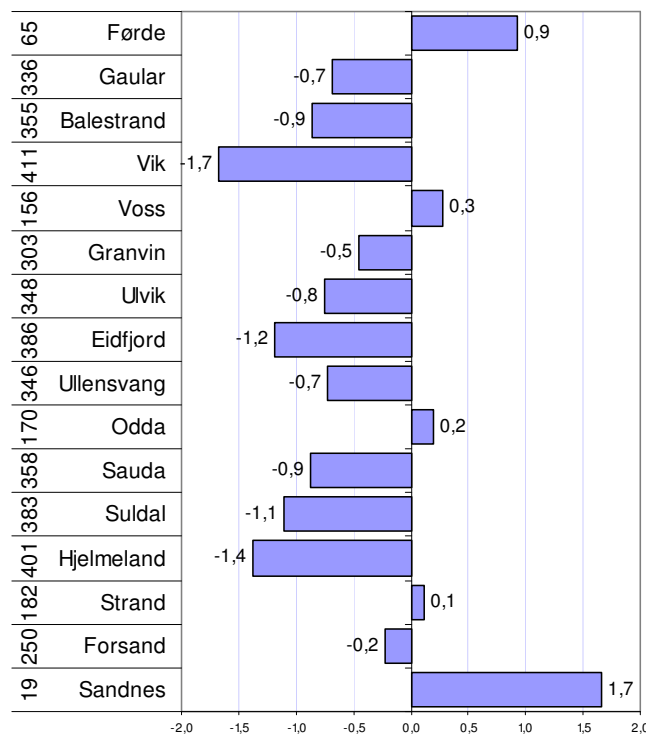
Kommuner som Voss, Odda og Strand er også over middels attraktive for unge voksne.

De største byene trekker til seg så mange av de unge voksne, at de fleste kommunene, 401 av 430 kommuner, har netto utflytting i denne aldersgruppen. Det er bare Sandnes av kommunene i RV13-regionen som har netto innflytting i denne aldersgruppen. Alle de andre har netto utflytting.

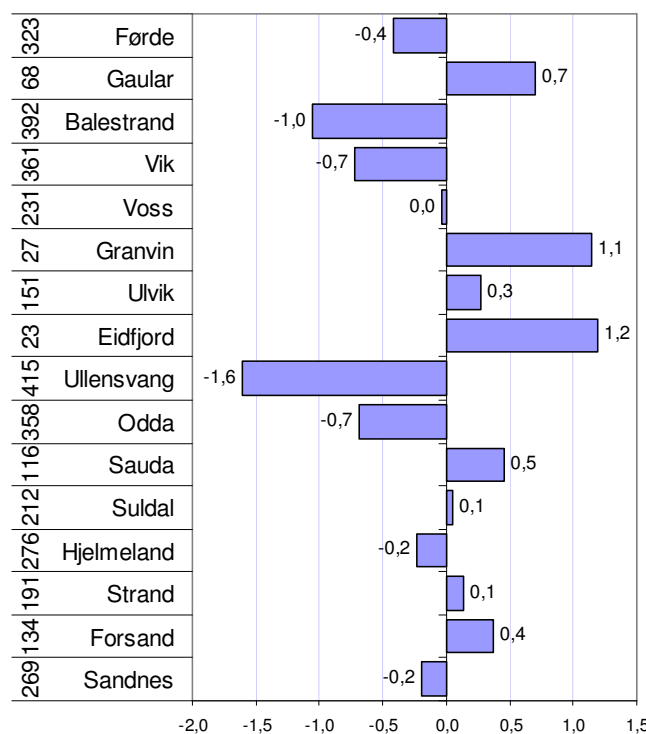
Barnefamilier

Når det gjelder attraktivitet for familier, er bildet annerledes. Nå er det de små kommunene Gaular, Granvin og Eidfjord som er mest attraktive. Kommuner som Ulvik, Sauda, Strand og Forsand er også over middels attraktive.

Kommunene Balestrand, Vik, Ullensvang, Odda og Hjelmeland er imidlertid lite attraktive for barnefamilie.

Figur 26: Unge Voksne 18-28 år. Attraktivitet for kommunene i RV13-regionen. Tallene til venstre angir rangering for perioden 2005-2007.

Figur 27: Barnefamilier. Attraktivitet for kommunene i RV13-regionen. Tallene til venstre angir rangering for perioden 2005-2007.

Hva forklarer attraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret forteller om hvilke kommuner og regioner som har høy netto innenlands innflytting, når vi korrigerer for den innflyttingen som skyldes vekst i antall arbeidsplasser. For å kunne komme på sporet av forklaringsfaktorer for de geografiske variasjonene i attraktivitet, har vi analysert flyttemønstrene med bakgrunn i en rekke variabler, i tillegg til arbeidsplassveksten. En slik analyse viser hvilke trekk som har sammenheng med flyttemønstrene, og vil kunne bekrefte eller avkrefte ulike hypoteser om hva som skaper attraktivitet. Resultatet av en slik analyse er oppsummert i tabellen under.

Tabell 1: Resultat fra multippel regresjonsanalyse, der en rekke mulige forklaringsfaktorer ble målt med hensyn til samvariasjon med flyttestrømmene. Faktorer med *** har høyest signifikansnivå, faktorer med ** noe mindre, * lavest signifikans > 0,1. For faktorer uten stjerne er sammenhengen for svak til å gi grunnlag for konklusjoner. Faktorer som er signifikante, har sterk samvariasjon med nettoflyttingen i regioner eller kommuner, og kan være årsaksvariable som forklarer flyttestrømmene. Men de kan også være resultater av flyttestrømmen, eller de kan ha en samvariasjon med ukjente faktorer som har betydning for flyttestrømmene.

	Kommuner			Regioner		
	Alle	Barnefamilier	Unge voksne	Alle	Barnefamilier	Unge voksne
Vekst i arbeidsplasser	Pos***	Pos***	Pos*	Pos**	Pos*	(pos)
Arbeidsmarkedsintegrasjon	Pos***	Pos***	(pos)	Pos*	(pos)	(neg)
Arbeidsplassvekst i nabokommuner	(pos)	(pos)	(pos)	Pos***	Pos***	(pos)
Boligbygging	Pos***	Pos***	Pos***	Pos***	Pos**	Pos**
Høye boligpriser	(pos)	(pos)	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)
Befolkningsstørrelse	Pos**	(neg)	Pos***	Pos***	(pos)	Pos*
Kafé-tetthet	Pos***	Pos**	Pos, ***	Pos***	(pos)	Pos***
Universitet eller høgskole	(pos)	(neg)	Pos***	(neg)	Neg***	Pos***
Innvandring	Neg***	Neg***	Neg***	Neg*	(neg)	(neg)
Andel ikke-vestlige innvandrere	Neg***	Neg***	(neg)	(neg)	Neg***	Pos***
Andel vestlige innvandrere	Neg*	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)	Neg*
Gjennomsnittsinntekt i befolkning	(pos)	(neg)	Pos***	(neg)	(pos)	(pos)
God kommuneøkonomi	(pos)	(neg)	(pos)	Neg**	Neg***	(pos)
Beliggende i Agder	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)
Beliggende i Vestlandet	Neg**	(neg)	Neg***	Neg***	Neg**	(neg)
Beliggende i Trøndelag	Neg*	(neg)	Neg*	Neg*	Neg*	(neg)
Beliggende i Nord-Norge	Neg***	Neg***	(neg)	Neg**	Neg*	(neg)

Arbeidsplassene, pendlingsmuligheter og vekst hos naboregioner

Vi har tidligere sett at det er en klar sammenheng mellom flyttemønstrene og arbeidsplassvekst, både for kommuner og regioner. Sammenhengen er sterkere på kommunenivået enn på regionnivået, og sterkere for barnefamilier enn for unge voksne.

I tillegg til vekst i egne arbeidsplasser, er det også en positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst i naboregioner. Det betyr at vekst i naboregionen gir grunnlag for flere bosatte

også i egen region. Det er spesielt for barnefamilier på regionnivå at vekst i naboregioner er viktig. På kommunenivå og for unge voksne er det også en positiv sammenheng, men sammenhengen er her ganske svak.

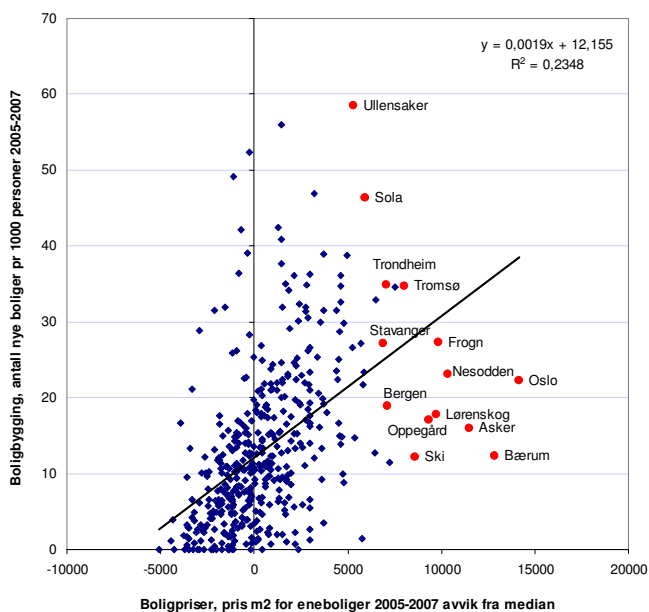
Arbeidsmarkedsintegrasjon er målt som summen av prosentvis inn- og utpendling, og forteller hvor tilgjengelig arbeidsmarkedet i nabokommuner eller naboregioner er. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan tolkes som pendlingsmuligheter. Denne tilgjengeligheten blir påvirket av avstand, men også av hvor gode kommunikasjonene er. Arbeidsmarkedsintegrasjon, eller pendlingsmuligheter, er spesielt viktig for barnefamilier på

kommunenivået. For unge voksne er det forholdsvis lav sammenheng mellom arbeidsplassintegrasjon og nettoflyttingen.

Boligbygging og boligpriser

Det er en sterk sammenheng mellom boligbygging og attraktivitet. Dette gjelder både for unge voksne og barnefamilier. Her vil sammenhengene gå begge veier, ettersom høy boligbygging er like mye et resultat av attraktivitet, som en årsak. I enkelte sentrale kommuner og regioner er det forholdsvis lav boligbygging til tross for høy etterspørsel, på grunn av at det er lite tilgjengelig areal. Eksempler på slike kommuner er Oslo, Bærum og Stavanger. Her vil dette føre til lite boligbygging, som igjen vil bremse innflyttingen.

Sammenhengen mellom boligprisene og flyttestrømmene er uklare. For barnefamilier kan vi se en negativ sammenheng mellom boligpriser og nettoflytting på regionnivå. Dette avspeiler nok den utflyttingen av barnefamilier fra Oslo og de andre storbyene, til nærliggende regioner med lavere boligpriser. På kommunenivået er det svake sammenhenger mellom boligpriser og nettoflytting. Den svake sammenhengen kommer antakelig av at høy attraktivitet fører til høyere etterspørsel og dermed høyere priser, dvs. høy attraktivitet forårsaker høyere boligpriser. Samtidig vil høye boligpriser gjøre at innflyttingen blir begrenset, men kanskje viktigere er det at høye boligpriser er et tegn på at boligbyggingen er begrenset pga arealmangel.

Figur 28: Sammenheng mellom boligbygging og boligpriser i kommunene.

I figuren over ser vi sammenhengen mellom boligbygging og boligpriser i kommunene. Det er en klar tendens at høye boligpriser stimulerer til nybygging av boliger. For de kommunene som har de mest kostbare boligene, som Oslo, Asker og Bærum, har boligbyggingen vært ganske lav, til tross for at boligprisene er de høyeste i landet. En rekke andre kommuner tett på Oslo, samt Bergen, er i samme situasjon. Her er det sannsynlig at mangel på utbyggbart areal begrenser boligbyggingen. For slike kommuner vil dette føre til at attraktiviteten blir redusert. Det er et potensial for høyere innflytting, men dette blir ikke realisert pga manglende boligbygging. I stedet får vi høyere boligbygging og innflytting i tilstøtende kommuner med mer tilgjengelig areal.

Befolkningsstørrelse

Unge voksne ser ut til å ha en meget sterk preferanse for kommuner med høyt innbyggertall. De store byene trekker i økende grad til seg de unge voksne. Samtidig ser vi at barnefamilier har en tendens til å flytte ut av de største byene, men oftest til randkommunene. Dermed får vi som resultat at barnefamilier trekkes mot regioner med mange innbyggere, men vekk fra de mest folkerike kommunene.

Kaféetthet

Indikatoren kaféetthet måler hvor mange ansatte det er i puber, restauranter og kaféer i området, i forhold til befolkningen.

Høy kaféetthet virker tiltrekkende på alle aldersgrupper, både på kommune- og regionnivå. Ikke overraskende er det sterkest sammenheng mellom de unge voksnes flyttemønstre og kaféettheten, men også barnefamilier trekkes mot kommuner og regioner med mange kaféer.

Høy kaféetthet i et område vil være et resultat av at befolkningen i stor grad benytter slike steder. Vi kan derfor tolke høy kaféetthet med at det er mange sosiale møteplasser i området. Slike steder er også arenaer for ulike kulturelle tilbud, slik at kaféfaktoren også vil kunne være en indikator for kulturtilbudet.

Her skal vi heller ikke se bort fra at steder med høy attraktivitet, som vil ha mange innflyttere, får en høy kaféetthet på grunn av at innflyttere i større grad enn innfødte benytter slike tilbud. Dermed vil høy kaféetthet være

like mye et resultat av attraktivitet som motsatt.

Universitet og høyskoler

Kommuner og regioner som har universitet eller høyskole er svært attraktive for unge voksne. I de siste årene har det ikke vært store endringer i antall studenter, eller den geografiske variasjonen i studenttallet. Dermed vil antallet studenter som starter studier vært omtrent det samme antallet som avslutter studier på de fleste steder. Den høye attraktiviteten til høyskolekommuner og -regioner er dermed antakelig et utslag av at unge voksne tiltrekkes til steder som har en høy andel av unge voksne fra før, selv om de ikke er studenter. Slike steder vil også naturlig ha flere tilbud til unge voksne.

For barnefamilier er det en negativ sammenheng mellom nettoflyttingen og hvorvidt området har universitet eller høyskole. Kanskje dette er et utslag av fortrenning på boligmarkedet. Alternativt kan dette skyldes at barnefamiliene trekkes mot små kommuner, som sjelden har høyskoler eller universitet.

Innvandring og innvandrere

Både høyt antall innvandrere i perioden, og en høy beholdning av innvandrere ved starten av perioden, påvirker attraktiviteten negativt på kommunenivå. Årsaken til dette er mest sannsynlig at innvandrere er langt mer mobile, ved at de ofte flytter de første årene etter innvandringen fant sted. Områder med mange innvandrere vil derfor som oftest få større utflytting, og dermed blir nettoflyttingen påvirket negativt. Det er innenlands nettoflytting som danner grunnlaget for attraktivitetsbarometeret, og dermed blir ikke innvandrerne registrert som innflyttere ved førstegangs innvandring, men blir registrert som utflyttere dersom de skifter bostedskommune etter innvandring.

Her ser vi at regioner som er mest attraktive for unge voksne, også har en høy andel av ikke-vestlige innvandrere. Det er mulig at dette avspeiler at multikulturelle regioner er mer attraktive for unge mennesker, men det kan også være at unge voksne og innvandrere har de samme bostedspreferansene.

Det er viktig å være klart over at den negative effekten innvandring har på attraktivitetsbarometeret, er et utslag av de tekniske metodene som er brukt, der netto innenlands flytting er utgangspunktet for analysene.

Kommuner og regioner med høy innvandring har en positiv effekt av denne innvandringen på folketallet. Selv om en del av innvandrerne flytter ut, vil likevel en del forbli i kommunen eller regionen. Årsaken til at vi har brukt innenlands flyttestrømmer er at vi ikke tror at mange innvandrere faktisk vurderer det første bostedet i Norge når det gjelder grad av attraktivitet. For asylsøkere og personer som kommer som følge av familiegjenforening er det første bostedet bestemt av andre. Etter hvert som arbeidsinnvandringen blir stadig mer viktig, kan det hende at det er riktigere å ta med innvandringen i attraktivitetsbarometeret, ut fra at kommuner og regioner også må konkurrere om den utenlandske arbeidskraften. Vi har sett i denne rapporten at f.eks. Stavangerregionen kommer dårlig ut på attraktivitetsbarometeret. Denne regionen har mange høyt kompetente arbeidsinnvandrere som regionen ikke får kreditt for i denne analysen.

Gjennomsnittsinntekt

Befolkningens gjennomsnittlige inntekt kan tenkes å ha betydning for attraktivitet. En høy gjennomsnittsinntekt kan avspeile at inntektsmulighetene er gode i et område, noe som kan tenkes å være attraktivt. For unge voksne finner vi en høy grad av samvariasjon mellom attraktivitet og høy gjennomsnittsinntekt på kommunenivå. Vi har imidlertid sett at unge voksne trekkes mot kommuner med mange innbyggere, og dette er samtidig kommuner med høy gjennomsnittsinntekt. For barnefamilier er sammenhengen negativ, men for svak til å være signifikant. Konklusjonen blir at inntektsnivået ikke har særlig betydning for flyttestrømmene. Inntektsnivået er ganske jevnt i Norge. I andre land med større regionale forskjeller vil denne faktoren kanskje ha større betydning.

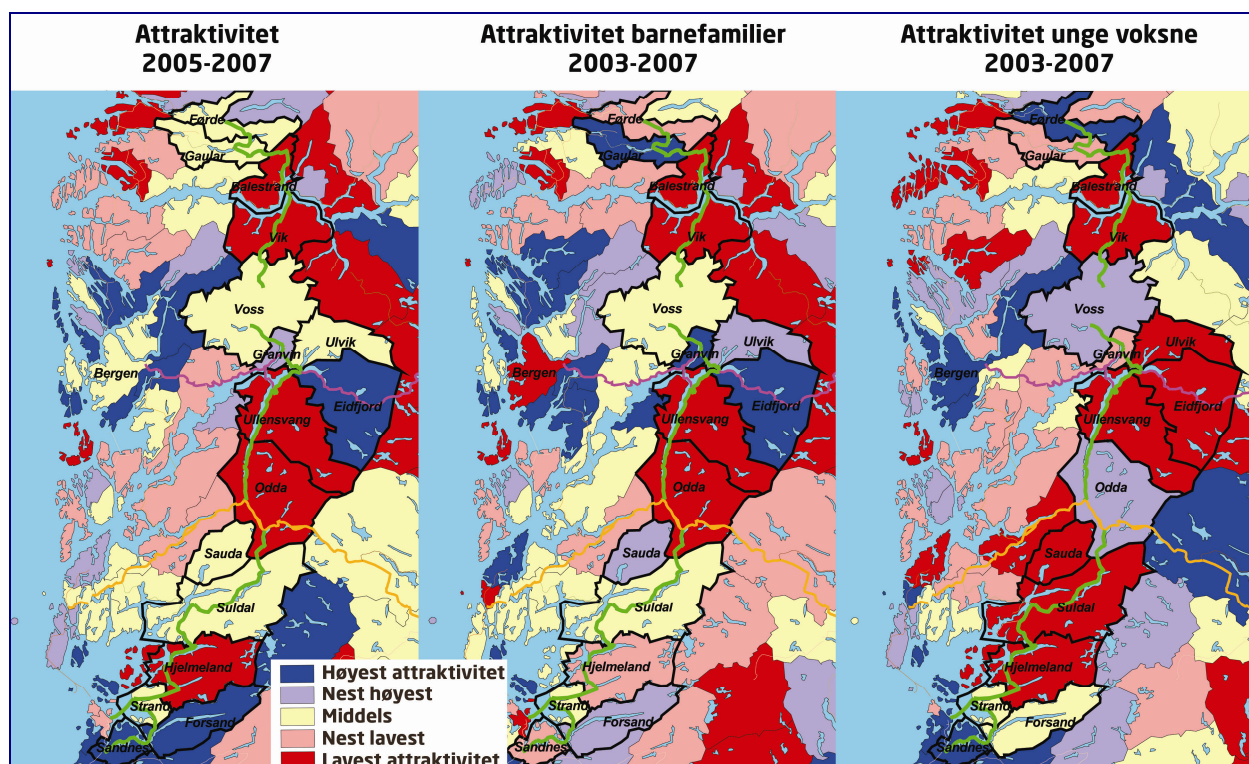
Landsdeler

Landsdelene Agder, Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge er målt opp mot Østlandet.

Kommuner og regioner i Agder skiller seg lite fra Østlandet når det gjelder attraktivitet.

De andre landsdelene er gjennomgående mindre attraktive enn Østlandet. Vestlandet og Nord-Norge er generelt minst attraktive.

Kart attraktivitet i RV13-regionen

Figur 29: Kommunenes rangering på attraktivitetsbarometeret.

Områdene rundt byene Bergen og Stavanger er mest attraktive. Bergen og Stavanger er attraktive for unge voksne, men lite attraktive for barnefamilier. Dermed er det en stor utflytting av barnefamilier. Mange barnefamilier som flytter ut av de store byene, velger å bosette seg i nabokommuner. Dermed ser vi at nabokommuner til de store byene blir attraktive for barnefamiliene.

De sørligste kommunene i RV13-regionen, Sandnes og Forsand er attraktive. Disse ligger i pendlingsavstand til Stavanger.

Flere av kommunene i RV13-regionen er blant de minst attraktive. Dette er kommuner som Hjelmeland, Odde, Ullensvang, Vik og Balestrand. Kommunene ligger utenfor pendlingsavstand til sentre med mange arbeidsplasser.

Førde, Gaular, Voss, Ulvik, Sauda og Suldal er i kategorien middels attraktiv. Eidfjord og Granvin er unntakene, ettersom disse kommunene er attraktive, spesielt for barnefamilier.

Nyetableringer

I denne rapporten måler vi etableringsaktiviteten gjennom å se på antall nyregistreringer i Enhetsregisteret i prosent av eksisterende foretak. Holdingselskaper, og selskapstyper som ikke er næringsdrivende, er holdt utenfor statistikken.

I figuren er etableringsfrekvensen i RV13-regionen målt for hvert år, og sammenliknet med etableringsfrekvensen for Norge og fylkene som RV13-regionen dekker.

Etableringsfrekvensen på landbasis gikk ned fra 2006 til 2007. Dette var litt overraskende, ettersom etableringsfrekvensen oftest er høy i oppgangskonjunkturer.

Etableringsfrekvensen i RV13-regionen har alltid ligget litt under landsgjennomsnittet, og også gjennomsnittet for Rogaland og Hordaland, men over etableringsfrekvensen for Sogn og Fjordane. I 2007 er imidlertid etableringsfrekvensen i RV13-regionen nærmere landsgjennomsnittet enn tidligere.

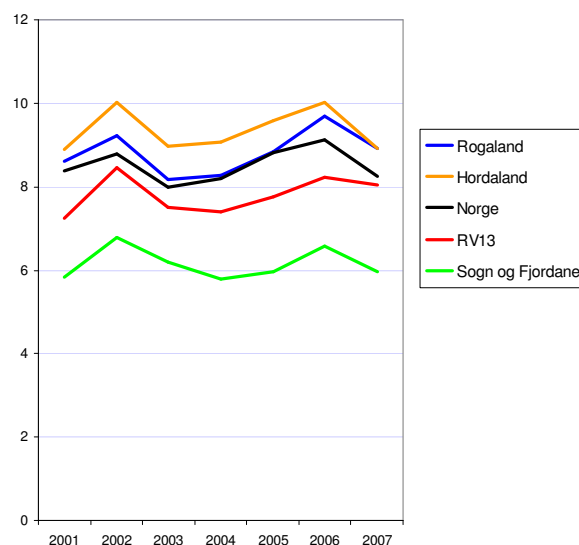
Etableringsfrekvens i kommunene

Etableringsfrekvensen for enkeltkommunene i RV13-regionen er vist i figur 31.

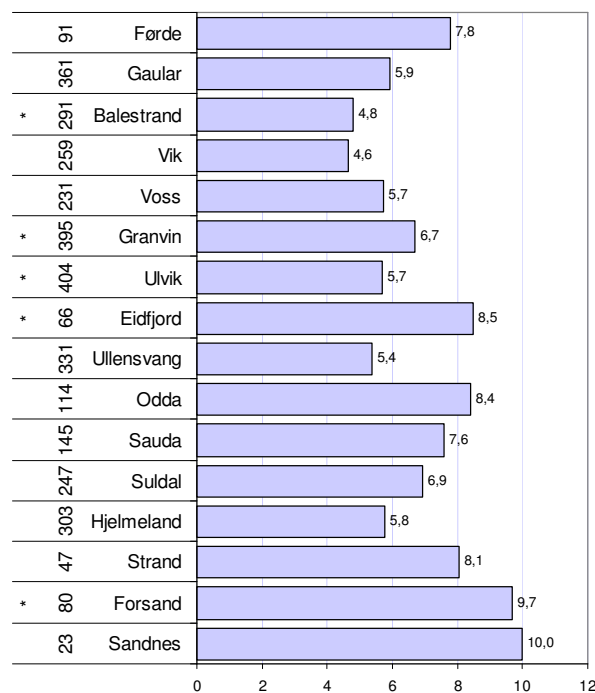
Igjen finner vi at de tre sørligste kommunene kommer godt ut. Sandnes, Forsand og Strand har alle høy etableringsfrekvens. Førde helt i nord har også forholdsvis mange nyetableringer.

Kommunene i midten har generelt få nyetableringer, med noen unntak.

Eidfjord og Odda har høy etableringsfrekvens. Vi kan se at dette ikke bare gjelder for 2007, men også for de siste fem årene. Eidfjord er rangert som nummer 66 når det gjelder etableringsfrekvens siste fem år, mens Odda er nummer 114.

Figur 30: Etableringsfrekvens i RV13-regionen, Norge, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane.

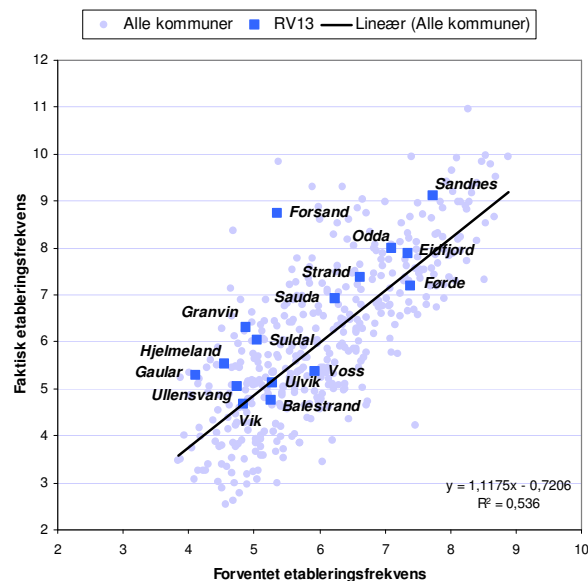

Figur 31: Etableringsfrekvens i kommunene i RV13-regionen. Tallene til venstre angir rangering med hensyn til gjennomsnittlig etableringsfrekvens siste fem år. Kommuner merket med * er små kommuner, hvor statistikken lett blir tilfeldig.

Faktisk og forventet etableringsfrekvens

Etableringsfrekvensen i et område blir sterkt påvirket av næringsstrukturen. Dersom det er mange foretak i tjenesteyting, vil det bli både mange nyetableringer og nedleggelse. Etableringsfrekvensen blir også positivt påvirket dersom befolkningen er voksende.

Vi kan beregne hvilken etableringsfrekvens regionene "normalt" vil få når vi tar hensyn til næringsstruktur og befolkningsvekst. Deretter kan vi måle avviket mellom faktisk og "normal" næringsstruktur. Dette avviket er vist i figuren til høyre.

Figur 32: Sammenhengen mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt kommunenes bransjestruktur og befolkningsvekst.

Når vi tar hensyn til kommunens bransjestruktur og befolkningsvekst, har de fleste kommunene i RV13-regionen ganske høy etableringsfrekvens.

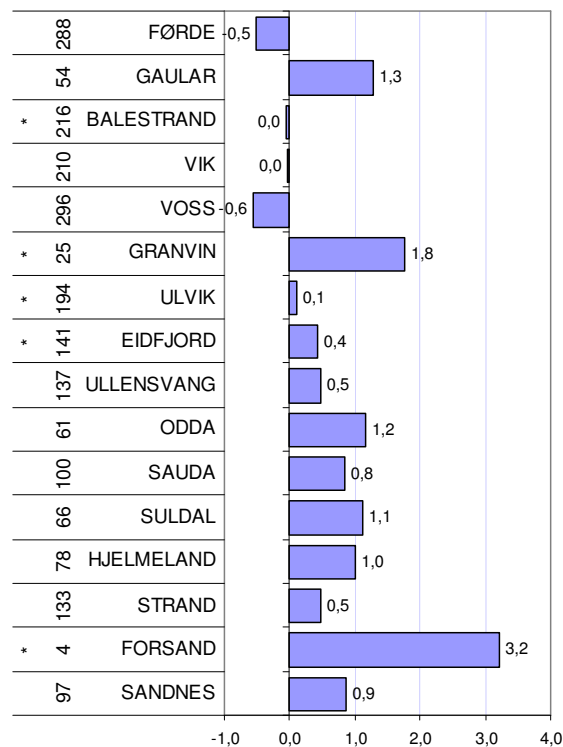
Kommuner som Sandnes, Eidfjord, Odde og Førde har en bransjestruktur som gir høy etableringsfrekvens, og Sandnes, Odde og Eidfjord har likevel enda høyere etableringsfrekvens enn forventet, mens Førde har noe lavere etableringsfrekvens enn forventningen.

Kommuner som Forsand, Granvin, Hjelmeland og Gaular har etableringsfrekvens langt over forventningslinjen, mens Førde, Voss og Balestrand ligger like under forventningslinjen.

I figur 33 viser vi justert etableringsfrekvens, dvs avviket mellom faktisk og forventet antall nyetableringer.

Forsand er en av kommunene i landet med høyest justert etableringsfrekvens. Også kommunene Gaular, Granvin, Odde, Sauda, Suldal, Hjelmeland og Sandnes er blant de 100 beste kommunene i landet når det gjelder justert etableringsfrekvens.

Det at etableringsfrekvensen i RV13-regionen er lavere enn landsgjennomsnittet kommer derfor av bransjestrukturen, og når vi justerer for denne framstår RV13-regionen som en region med mange nyetableringer. Hele 14 av 16 kommuner har høyere etableringsfrekvens enn forventet.

Figur 33: Avvik mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens i kommune i RV13-regionen i 2007. Tallene til venstre angir rangering mht avvik i 2007.

Lønnsomhet

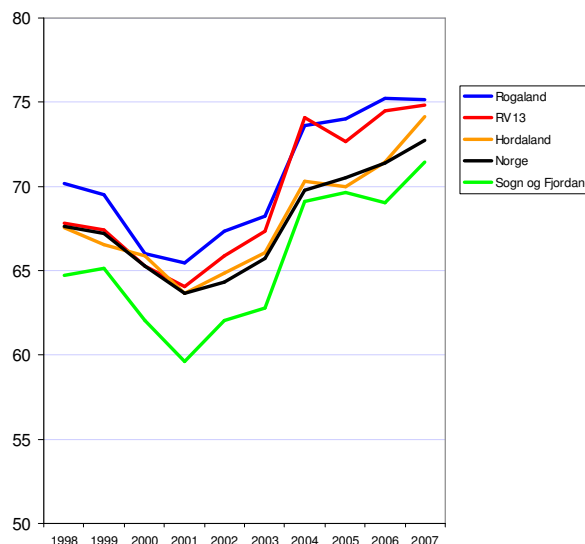
Regionale variasjoner i næringslivets lønnsomhet måler vi gjennom å se på andelen foretak som går med overskudd. Datakilde i dette kapitlet er regnskapsregisteret i Brønnøysund.

Utvikling ti siste år

Andelen lønnsomme foretak i Norge har steget bratt etter 2001.

Rogaland har tradisjonelt hatt et lønnsomt næringsliv, og har alltid hatt en andel lønnsomme foretak over landsgjennomsnittet, mens Sogn og Fjordane stort sett har hatt lavere lønnsomhet enn landsgjennomsnittet.

RV13-regionen hadde en lønnsomhet i næringslivet ganske likt med landsgjennomsnittet tidlig i perioden, fra 1998 til 2001. Etter dette har lønnsomheten i næringslivet i RV13-regionen stort sett vært bedre enn landsgjennomsnittet.

Figur 34: Andel lønnsomme foretak.

Lønnsomhet i kommunene

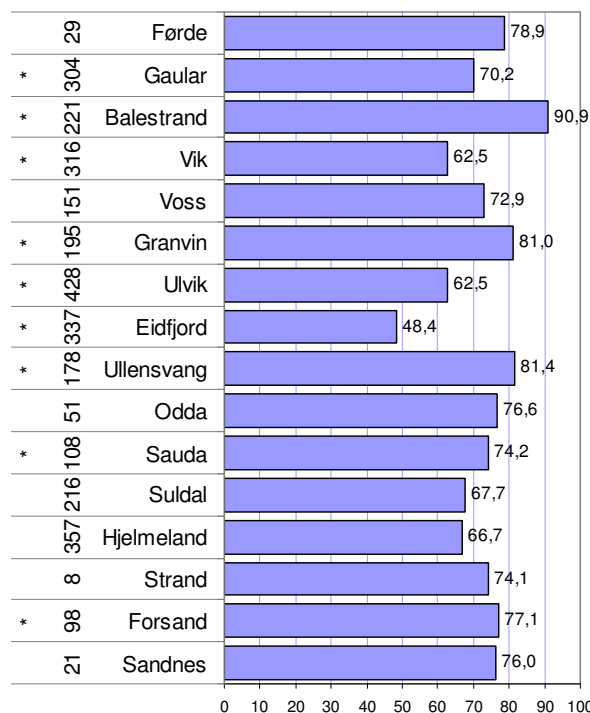
De fleste kommunene i RV13-regionen har høyere andel lønnsomme foretak enn landsgjennomsnittet i 2007, som var på 72,9 %.

Noen kommuner ligger imidlertid under gjennomsnittet, som Gaular, Vik, Ulvik, Eidfjord, Suldal og Hjelmeland.

De største kommunene, som Sandnes, Førde, Strand og Odda, har god lønnsomhet, og drar opp gjennomsnittet for regionen.

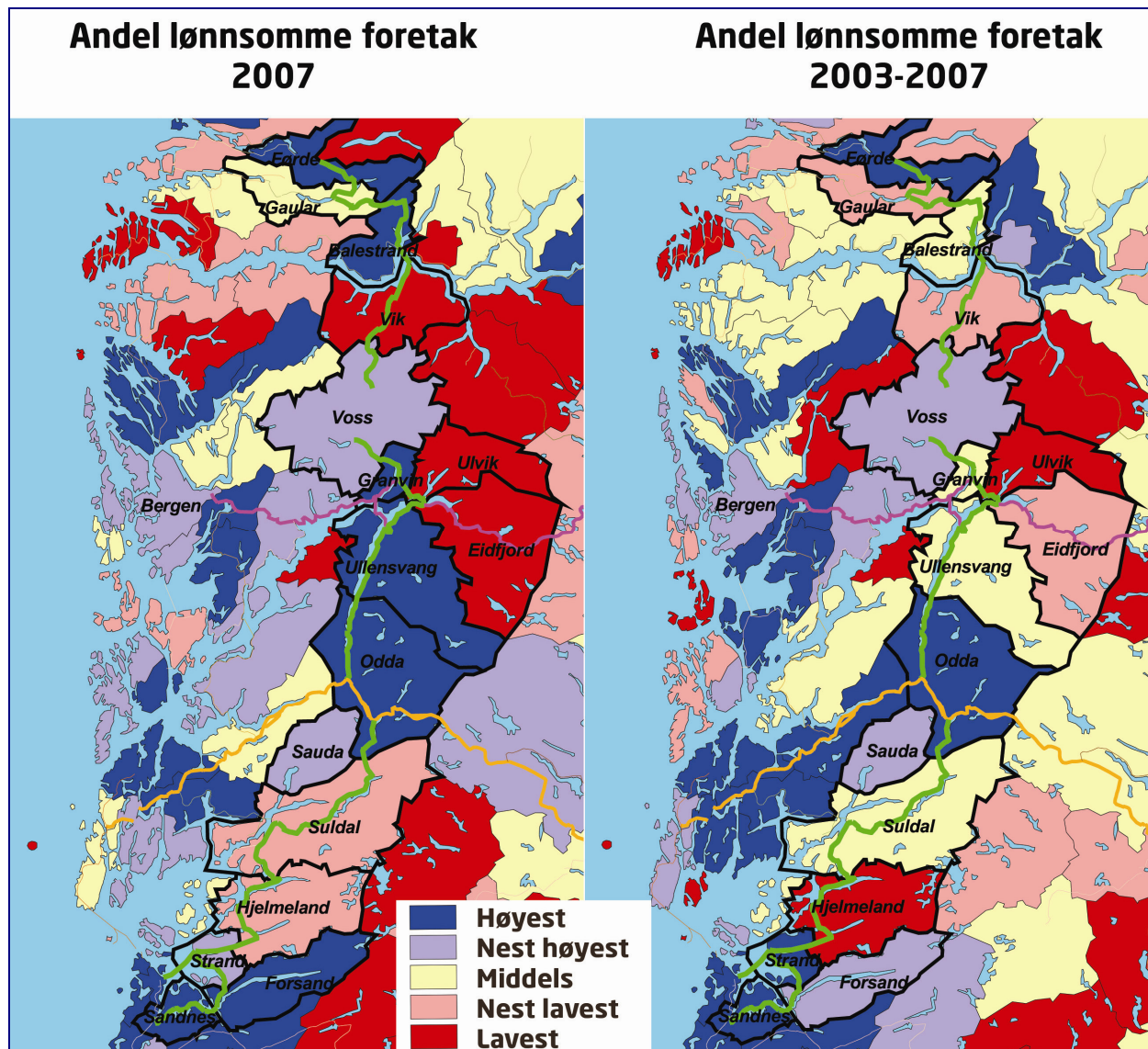
Hvis vi ser på lønnsomheten de siste fem årene, er Strand den åttende beste kommune i landet. Også kommuner som Sandnes, Forsand, Odda og Førde har svært god lønnsomhet de siste fem årene.

Ulvik, Hjelmeland, Eidfjord, Vik og Gaular har imidlertid svak lønnsomhet de siste fem årene. Ulvik har den tredje svakeste lønnsomheten av alle kommunene i landet de siste fem årene.

Figur 35: Andel lønnsomme foretak i kommunene i RV13-regionen 2007. Tallene til venstre angir rangering siste fem år.

Kart over lønnsomhet RV13-regionen

Figur 36: Andel lønnsomme foretak.

Mange kommuner i Rogaland og Hordaland har god lønnsomhet i næringslivet. Dette gjelder spesielt de siste årene.

Kommuner som Sandnes, Strand, Odde og Førde er blant kommunene med best lønnsomhet i næringslivet. Sauda, Voss og Forsand er blant kommunene med nest best lønnsomhet de siste fem årene.

Noen kommuner i RV13-regionen har svak lønnsomhet, som Hjelmeland, Eidfjord, Ulvik og Vik.

Når det gjelder lønnsomhet i næringslivet er det ikke så klare sentrum-periferimønstre. Mange kommuner i distriktene har et næringsliv med god lønnsomhet.

Vekst

For å undersøke regionale variasjoner i næringslivets vekst, har vi målt hvor stor andel av foretakene i ulike områder som har omsetningsvekst høyere enn prisstigningen^{iv}. Datakilde for dette kapitlet er regnskapsregisteret i Brønnøysund.

Utvikling andel vekstforetak

Andelen vekstforetak i Norge økte til et historisk høyt nivå i 2007. Hele 65,5 prosent av foretakene i Norge hadde en vekst i omsetning høyere enn prisstigningen fra 2006 til 2007.

Andelen vekstforetak veksler ganske mye fra år til år, men det er stor grad av sammenfall mellom utviklingen i de ulike områdene i Norge. Regionenes vekst går stort sett i takt med de nasjonale konjunktorene.

Rogaland er fylket med flest vekstforetak de siste to årene. Også RV13-regionen kjennetegnes av en høy andel vekstforetak.

I RV13-regionen hadde 67,9 prosent av alle foretak realvekst fra 2006 til 2007.

Vekst i kommunene

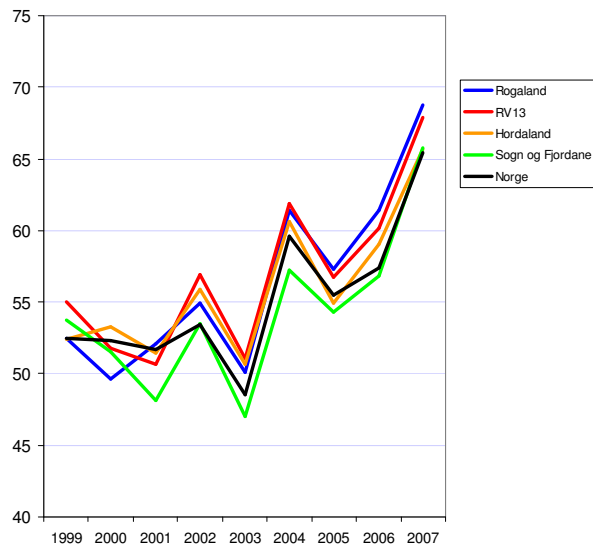
I figur 38 ser vi andelen vekstforetak i de enkelte kommunene i RV13-regionen.

Kommunene Forsand, Hjelmeland, Ullensvang, Vik, Balestrand og Gaular hadde alle mer en 70 prosent vekstforetak i 2007.

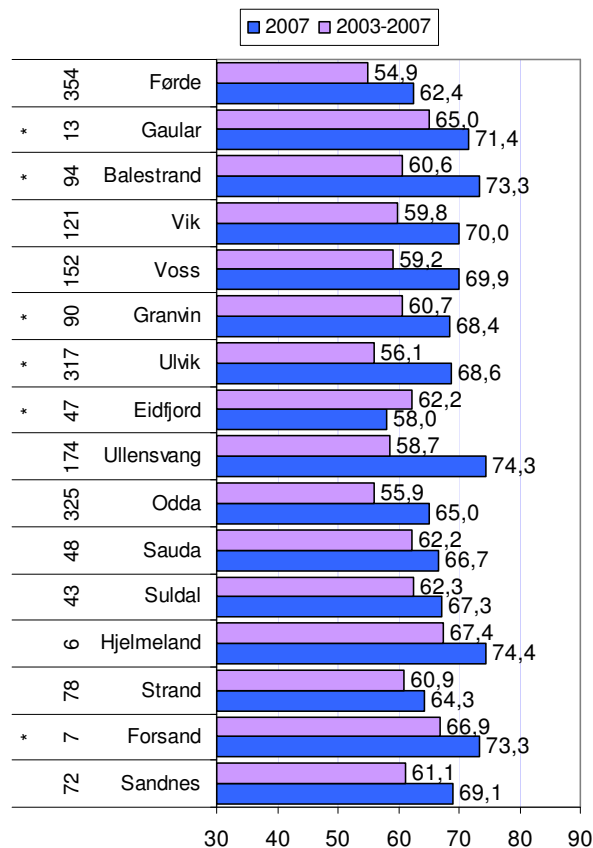
Lavest vekst i 2007 hadde Eidfjord, med 58 prosent.

Ser vi på siste fem års gjennomsnitt, er det spesielt kommunene Hjelmeland, Forsand og Gaular som utmerker seg. De er henholdsvis rangert som nummer 6,7 og 13 av alle kommunene i Norge. Mange andre kommuner i RV13-regionen kommer høyt opp på denne rangeringen.

Det er faktisk bare Førde og Odda som har lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet de siste fem årene.

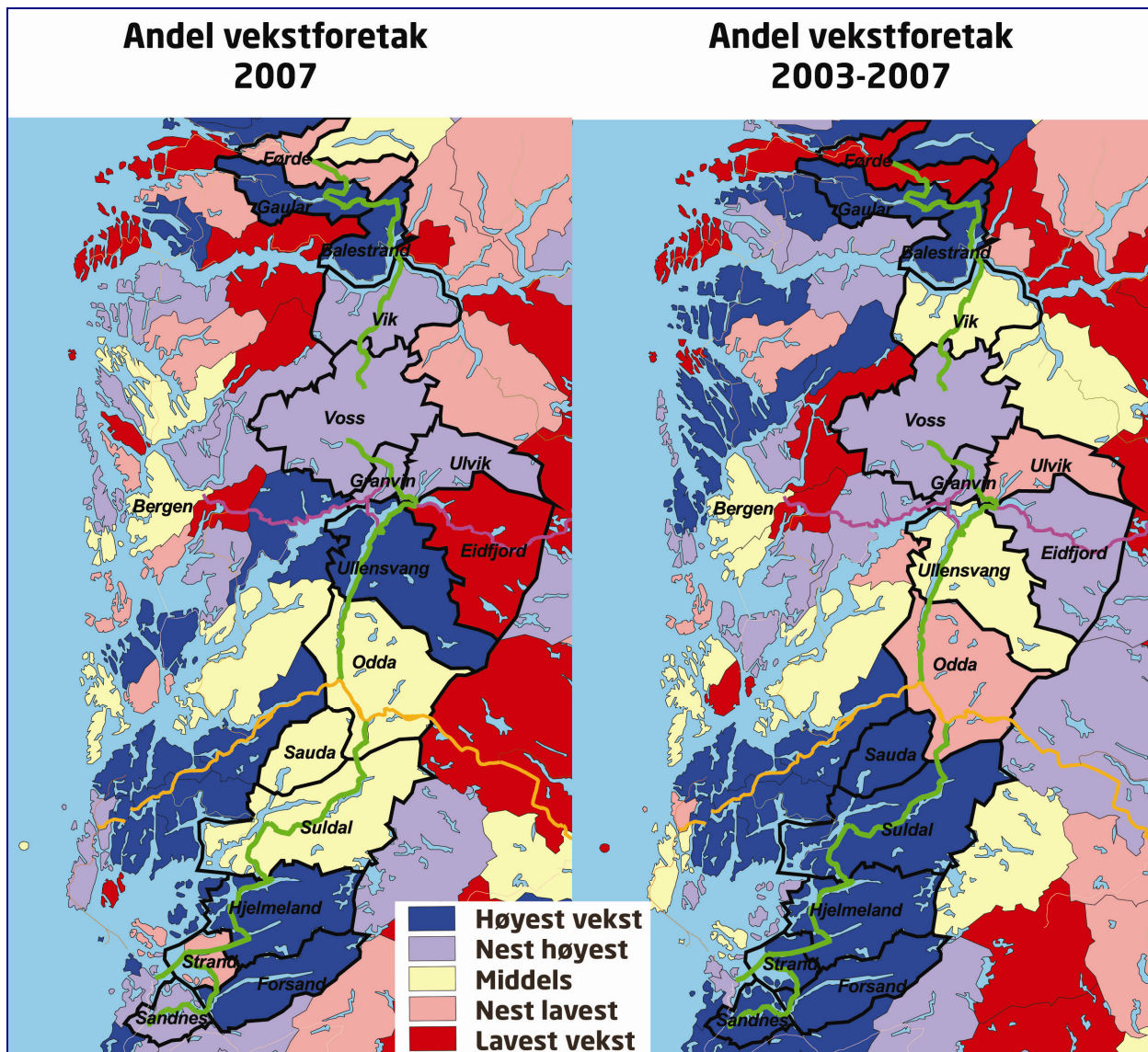

Figur 37: Andel foretak med realvekst.

Figur 38: Andel foretak med realvekst i kommunene i RV13-regionen. Tallene til venstre angir rangering mht siste fem år.

Kart over andel vekstforetak i RV13-regionen

Figur 39: Andel vekstforetak.

Også når det gjelder andel vekstforetak, er det mange kommuner i distriktene som har gjort det bra i de siste årene.

Når vi ser på veksten de siste fem årene, ser vi at mange av kommunene i RV13-regionen er blant kommunene med aller høyest andel vekstforetak. Bare Odde og Ulvik har lavere andel vekstforetak enn middels.

Næringslivsindeksen

Næringslivsindeksen er et samlet mål for hvor vellykket næringsutviklingen har vært i et område.

Næringslivet er vurdert i forhold til fire faktorer: Vekst i omsetning, nyetableringer, lønnsomhet og størrelse i forhold til folketall (næringsstetthet).

Indeksen er konstruert slik at de kommunene rangeres fra 1 til 430 for alle fire delindeksene, og deretter legger rangeringstallene sammen.

Nærings-NM for 2007

Når vi ser på næringsutviklingen samlet med bruk av næringslivsindeksen, er Sandnes tredje beste kommune i Norge i 2007.

Forsand er nummer 16 i landet, Førde er nummer 36, Odda nummer 43 og Ullensvang nummer 70.

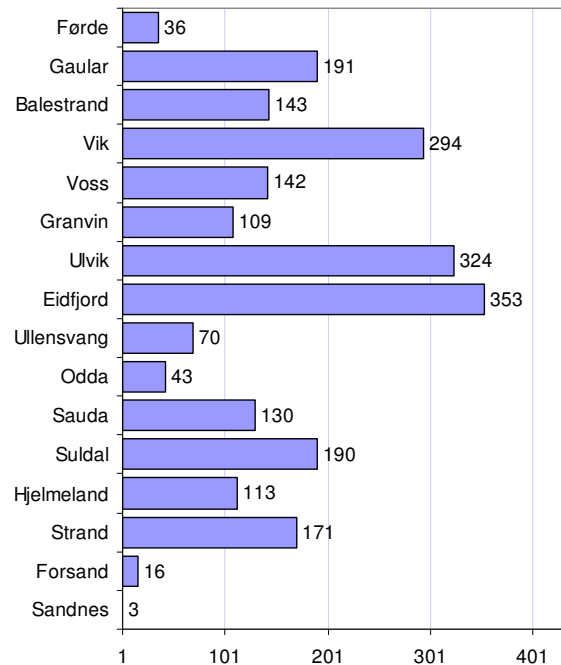
13 av de 16 kommunene i RV13-regionen har bedre næringsutvikling enn landsgjennomsnittet.

Bare Ulvik og Eidfjord kan sies å gjøre det nokså dårlig i 2007, med en rangering på henholdsvis 324 og 353 av 430 kommuner.

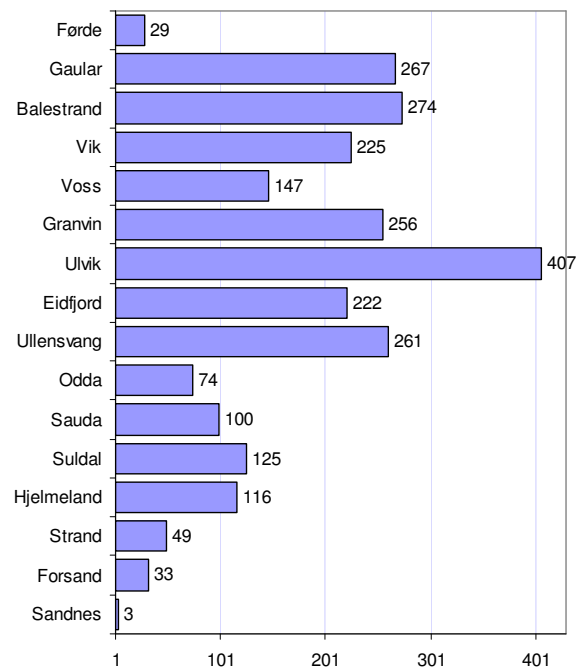
Nærings-NM for 2003-2007

Når vi ser på næringslivsindeksen for de siste fem årene, får vi fram mye av det samme bildet. Sandnes er tredje beste kommune i landet. Førde er nr 29, Forsand nr 33, Strand nr 49 og Odda nr 74.

Bare fem kommuner av 16 i RV13-regionen er rangert under gjennomsnittet. Kommuner som Gaular, Balestrand, Granvin og Ullensvang er bare litt under gjennomsnittet. Bare Ulvik gjør det dårlig, og er nr 407 av 430 kommuner i denne perioden.

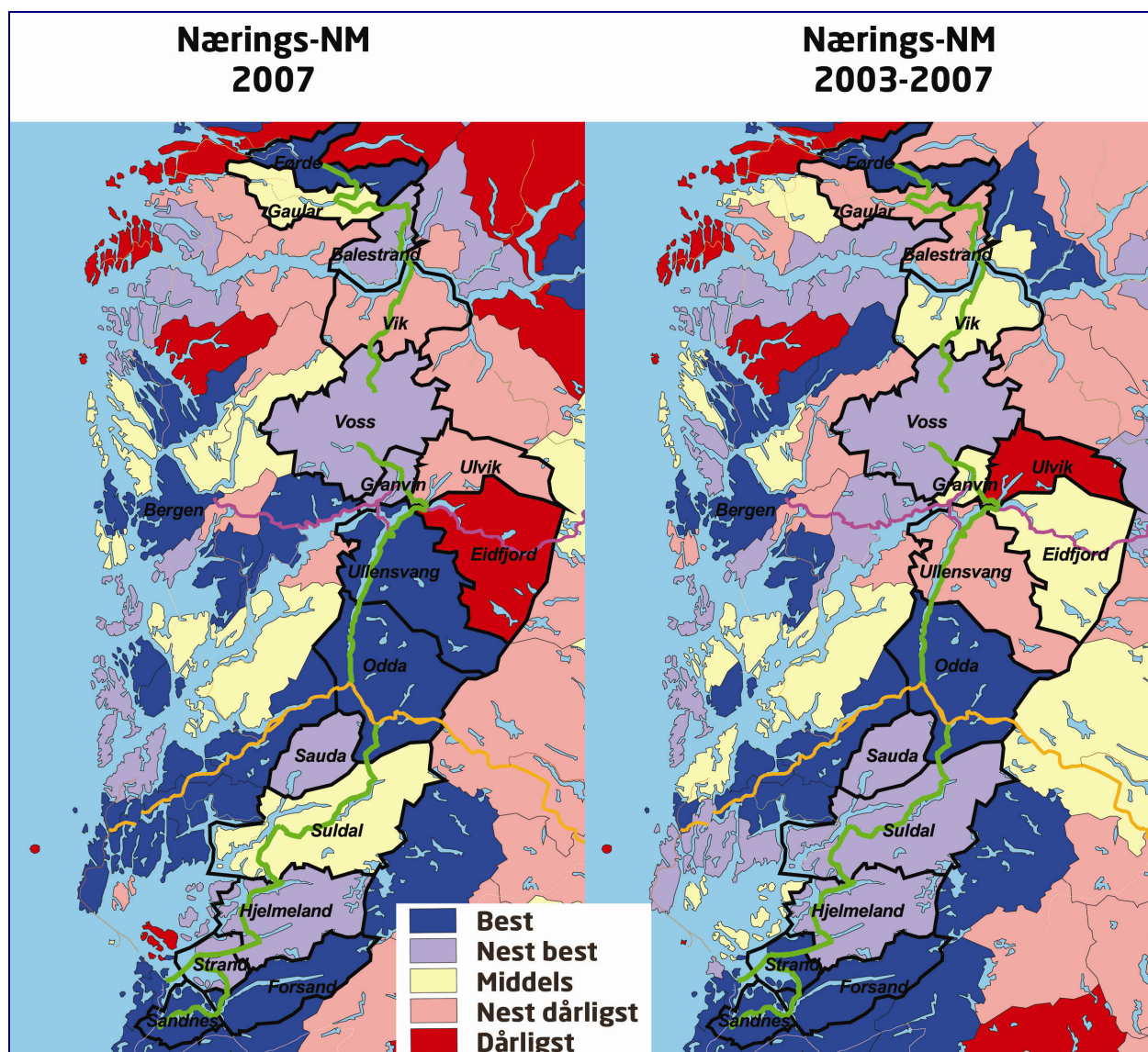

Figur 40: Næringslivsindeksen for 2007, rangering i forhold til de 430 kommunene i landet, der 1 er beste kommuner osv.

Figur 41: Næringslivsindeksen for perioden 2003-2007, rangering i forhold til de 430 kommunene i landet, der 1 er beste kommuner osv.

Kart over resultater fra Nærings-NM

Figur 42: Resultater fra Nærings-NM.

Resultatene fra Nærings-NM viser at mange av kommunene i RV13-regionen har god næringsutvikling. For de siste fem årene er Sandnes, Strand, Forsand, Odda og Førde blant den beste femtedelen av kommunene i landet. Hjelmeland, Suldal, Sauda og Voss er blant de nest beste. Granvin og Vik er kategorisert som middels. Bare Ullensvang, Balestrand og Gaular er under middels. Bare Ulvik er i kategorien dårligst.

I 2007 skårer Eidfjord, Ulvik og Vik under middels, mens de andre kommunene i RV13-regionen er enten middels eller bedre.

Samlet utvikling

Vi har i denne rapporten presentert to viktige indekser for regional utvikling: Attraktivitetsindeksen som forteller om stedlig attraktivitet som bosted, og næringslivsindeksen som måler næringslivets utvikling. Det er interessant å se disse i sammenheng.

I figuren har vi plottet inn kommunenes rangering på Attraktivitetsbarometeret og Nærings-NM samtidig på hver sin akse.

Kommuner som er i øverste høyre kvadrant er kommuner som både har bedre næringsutvikling enn gjennomsnittet, og samtidig er attraktive som bosted. Fire av kommunene i RV13-regionen er i denne kategorien: Sandnes, Forsand, Strand og Voss.

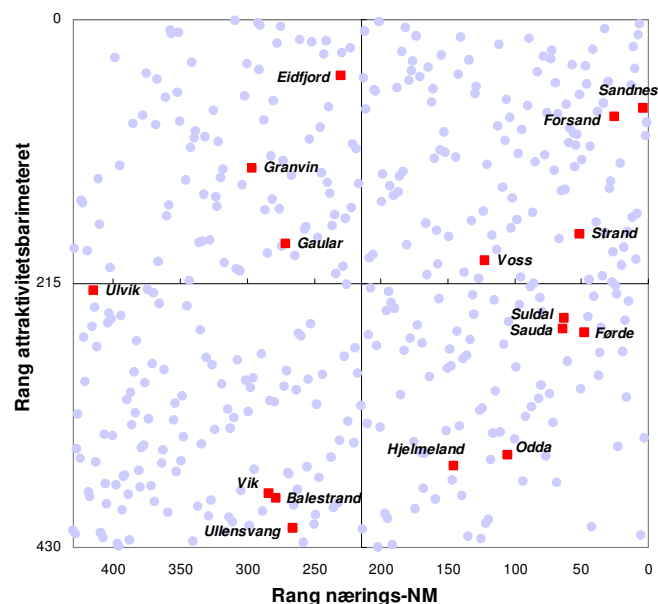
Tre kommuner har over middels attraktivitet, men svak næringsutvikling; Eidfjord, Granvin og Gaular.

Fem kommuner har god næringsutvikling, men under middels attraktivitet: Suldal, Sauda, Førde, Hjelmeland og Odda. De tre førstnevnte er nær ved å også komme opp i gruppen med over middels attraktivitet.

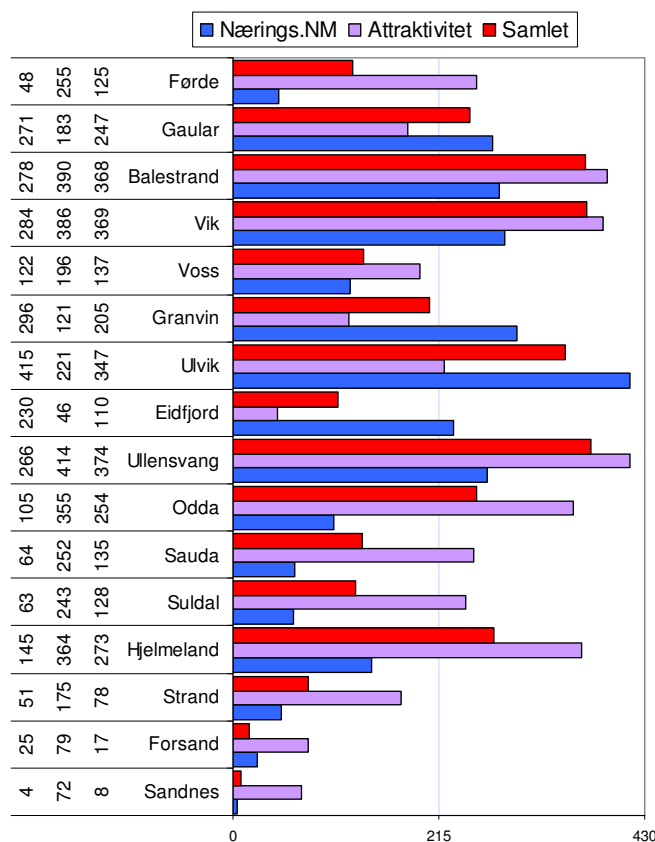
Ullensvang, Vik, Balestrand og Ulvik er kommuner som kommer under middels, både for attraktivitet og næringsutvikling.

I figur 44 kan vi se at de tre sørligste kommunene framstår som svært vellykkede kommuner, sammen med Førde i nord. Sandnes er rangert som åttende beste kommune, når vi ser Attraktivitetsbarometeret og Nærings-NM i sammenheng. Forsand er nummer 17, mens Strand er nummer 78.

For kommunene i mellom er resultatene med variable, men enkelt kommuner klarer seg godt, som Voss, Eidfjord, Sauda og Suldal.

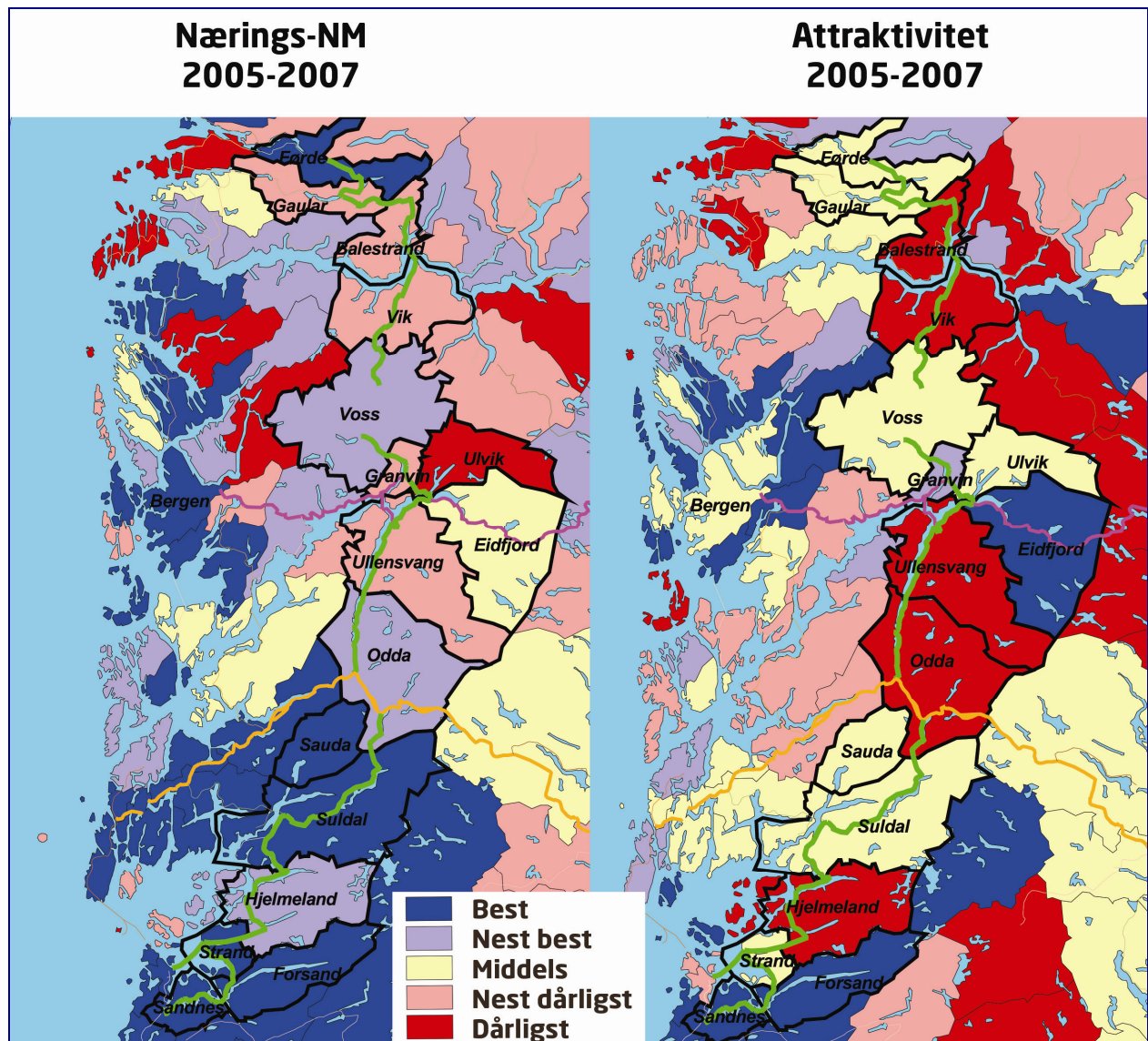

Figur 43: Rangering på Attraktivitetsbarometeret og Nærings-NM blant de 430 kommunene i landet, for perioden 2005-2007.

Figur 44: Kommunenes rangering av næringsutvikling, attraktivitet og samlet for begge indikatorene. Tallene til venstre angir rangeringen i denne rekkefølgen. Periode 2005-2007

Attraktivitet og næringsutvikling

Figur 45: Attraktivitet og næringsutvikling.

En kort oppsummering er at kommunene i RV13-regionen har god næringsutvikling, men lav attraktivitet.

Dette betyr at kommunene ikke trekker til seg bosetting, selv om det er god næringsutvikling og god vekst i arbeidsplassene.

I en slik situasjon vil det være svært vanskelig å stoppe utflyttingen bare ved hjelp av næringsutvikling. Kommunene trenger i tillegg å øke attraktiviteten.

Bedre kommunikasjoner til sentra med overskudd på arbeidsplasser er den mest effektive metoden for å øke et steds attraktivitet. Dette fører til at mange flere kan bo i området og pendle ut av kommunene.

Riksvei 13 binder kommunene til viktige arbeidsplassentre i Stavanger og Førde.

I tillegg er også E134 viktig for å binde regionene til Haugesund, og riksvei 7 er viktig for å forbinde regionene til Bergen.

ⁱ Sysselsatte inkluderer både heltids- og deltids sysselsatte.

ⁱⁱ Attraktivitetsbarometeret 2008 er utgitt av NHO, og kan lastes ned på NHOS hjemmesider, www.nho.no. Telemarksforskning-Bø vil også publisere en rapport om metoder og resultater i løpet av høsten 2008.

ⁱⁱⁱ Sammenhengen mellom nettoflytting og vekst i arbeidsplasser er nok mer komplisert, ettersom netto innflytting også gir vekst i folketallet, som igjen fører til høyere etterspørsel og flere lokale arbeidsplasser. Modellen kan likevel brukes til å identifisere regioner som har høyere innflytting enn "normalt".

^{iv} Merk at alle bedrifter teller likt med denne metoden. Små bedrifter vil telle likt med de største. Det samme gjelder målingene av lønnsomhet i neste kapittel. Dersom en bruker summerte tall vil en ofte bare avspeile utviklingen i de største bedriftene, derfor vil metoden vi har brukt være bedre for å få fram geografiske forskjeller. Ettersom både vekst og lønnsomhet er målt med regnskapsdata, vil en ikke fange opp avdelinger av konsern med hovedkontor andre steder. Disse er ofte store arbeidsgivere, men få av antall. Dermed vil dette ikke ha særlig påvirkning på resultatene. I det foregående kapitlet om arbeidsplasser, har vi imidlertid brukt andre datakilder der vi også fanger opp avdelinger med hovedkontor andre steder og ikke regnskapspliktige virksomheter.